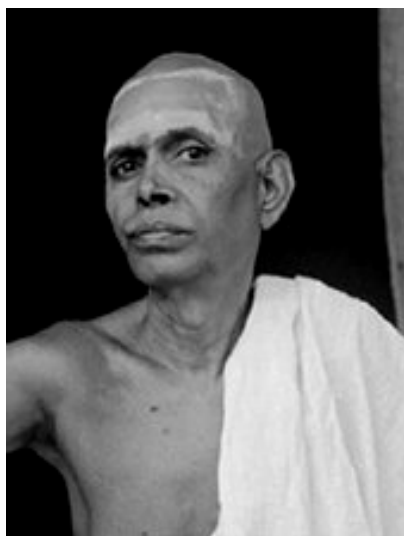

Život a učení Šrí Ramany

Rozhovor Johna Davida s Davidem Godmanem

Z angličtiny přeložil
Ivo Ries
/květen 2008/

(Tento rozhovor byl původně publikován na internetových stránkách
<http://www.davidgodman.org>)

JD: Můžete začít tím, že nám povíte něco o raném životě Ramany Mahárišiho? Jak vyrůstal jako mladík v Madurai.

DG: Jeho křestní jméno bylo Venkataraman a narodil se v rodině brahmína v Tiruchuzhi v jižní Indii, malém městě v Tamil Nadu. Pocházel ze zbožné rodiny střední třídy. Jeho otec, Sundaram Iyer, byl povoláním “necertifikovaný obhájce”. Zastupoval lidi v právních záležitostech, ale neměl uznanou kvalifikaci pro práci právníka. I přes tento handicap se zdá, že měl dobrou praxi a že byl ve své společnosti velmi respektován.

Sundaram Iyer, Bhagavanův otec

Venkataraman měl normální dětství, které nenaznačovalo nic o budoucí velikosti. Byl dobrým sportovcem, líný ve škole, prováděl občasné nezbednosti a o náboženské záležitosti projevoval zájem zcela nepatrný. Přesto měl několik neobvyklých rysů. Při spánku upadal do tak hlubokých stavů nevědomí, že mu přátelé mohli fyzicky ubližovat, aniž by ho tím probudili. Kromě toho měl výjimečné štěstí. V kolektivních hrách vyhrávala vždy ta strana, za kterou hrál on. Tím si získal přezdívku “Tangakai”, což znamená “Zlatá ruka”. Jen velmi málo lidí vykazuje tak vysoce nadprůměrný počet štěstí. Venkataraman měl také přirozený talent pro složitosti spisovné tamilštiny. Již jako dospívající měl dostatek znalostí, aby opravoval svého učitele tamilštiny, pokud ten udělal nějakou chybu.

Když mu bylo dvanáct, zemřel mu otec a jeho rodina se odstěhovala do Madurai, města na jihu Tamil Nadu. Někdy v roce 1896, když mu bylo šestnáct, zažil pozoruhodné duchovní osvětlení. Seděl v domě svého strýce, když ho napadlo, že umírá. Samozřejmě se začal bát, ale místo toho, aby zpanikařil, lehl si na podlahu a začal analyzovat, co se to vlastně děje. Začal zkoumat, co vlastně taková smrt představuje: co umírá a co tuto smrt přežívá. Spontánně zahájil proces sebedotazování, který v několika málo minutách vyústil v jeho trvalé osvětlení.

V jednom ze svých řídkých psaných komentářů k tomuto procesu napsal: Dotazováním “Kdo je mudrc?” jsem si uvědomil, že mudrc zmizel a zůstalo pouze To, které trvá navždy. Nevystala žádná myšlenka, která by řekla “viděl jsem”. Jak by potom mohla vyvstat myšlenka, která by řekla “neviděl jsem”? V těchto několika okamžicích zmizela jeho individuální identita a byla nahrazena plným uvědoměním si Já. Tato zkušenost, toto uvědomění mu zůstalo po celý zbytek jeho života.

Neměl žádnou potřebu jakékoliv praxe nebo meditace, protože jeho prožitek smrti ho zanechal ve stavu kompletního a konečného vysvobození. To je v duchovním světě něco zcela zřídka: že někdo, kdo nemá žádný zájem o duchovní život, dosáhne v průběhu několika minut a bez jakéhokoli úsilí nebo předchozí praxe stavu, jehož se jiní hledající snaží dosáhnout po celé životy.

Říkám „bez úsilí“, protože toto znovuprožití smrti a následné sebedotazování zjevně bylo spíše něčím, co se mu přihodilo, než něčím, co by prováděl sám. Když tuto záležitost popisoval svému životopisci v telugu, zájmeno „já“ se nikdy neobjevilo. Říkal: „Tělo leželo na podlaze, končetiny se samy natáhly,“ a tak dále. Tento zvláštní popis skutečně zanechává ve čtenáři pocit, že tato událost byla zcela neosobní. Jakási síla přemohla chlapce Venkataramana, donutila ho položit se na podlahu a nakonec mu předala porozumění, že smrt se dotýká pouze těla a vědomí individuality, ale že se nemůže dotknout základní reality, ve které se obě výše uvedené objevují.

Šrí Ramana Mahářiši, nejranější fotografie z roku 1902

Když chlapec Venkataraman vstal, byl plně osvíceným mudrcem, ale neměl žádné kulturní či duchovní povědomí pro to, aby odpovídajícím způsobem ocenil to, co se mu přihodilo. Četl nějaké životopisy dávných tamilských světců a zúčastnil se mnoha chrámových rituálů, ale nic z toho nemělo nic společného se stavem, ve kterém se nyní nacházel.

JD: Jaká byla jeho první reakce? Co si myslel o tom, co se mu přihodilo?

DG: V pozdějších letech při vzpomínkách na tuto zkušenost, říkal, že si tenkrát myslel, že dostal nějakou zvláštní nemoc. Přesto všechno se mu zdálo, že je to taková pěkná nemoc, takže doufal, že se z ní nikdy nevyhlídí. Jednou, krátce po tomto zážitku, spekuloval o tom, že je možná posedlý. Když tyto skutečnosti diskutoval se Narasimhou Svámím, svým prvním anglickým životopiscem, opakovaně používal pro popis své počáteční reakce na skutečnost tamilské slovo *avesam*, což značí posedlost duchem.

JD: Mluvil o této zkušenosti s někým? Pokoušel se přijít na to, co se s ním stalo?

DG: Venkataraman neřekl nikomu ze své rodiny, co se mu přihodilo. Pokoušel se žít dál, jakoby se vůbec nic neobvyklého nestalo. Dál chodil do školy a před rodinou se choval normálně, ale jak týdny ubíhaly, bylo čím dál tím těžší přetvařovat se, protože byl víc a víc vtahován do nitra. Na konci srpna 1896 upadl do hlubokého stavu ponoření do Já při psaní textu, který dostal trestem za to, že ve škole řádně nepracoval.

Jeho bratr opovržlivě prohlásil: „Jaký smysl má tohle všechno pro někoho takového jako je on?“ Čímž mínil: „Jaký smysl má rodinný život pro někoho, kdo tráví veškerý svůj čas tím, že se chová jako jogín?“

Pravdivost této poznámky Venkataramana pohnula k tomu, že se rozhodl opustit domov navždy. Odešel následující den, aniž by komukoliv řekl, kam jde, nebo co se mu přihodilo. Zanechal pouze lístek se zprávou, že odchází na „cestu ctnosti“ a že ať nevynakládají žádné peníze na jeho vypátrání. Jeho cílem byla Arunáčala, hlavní cíl poutníků několik set mil na sever. Na lístku rodině napsal: „V pátrání po svém otci a poslušen jeho příkazům odsud odcházím“. Jeho otcem byla Arunáčala, a tím, že opustil svůj domov a rodinu, následoval vnitřní pokyny Arunáčaly.

Jeho cesta do Tiruvannamalai byla poněkud dobrodružná, trvala tři dny, ačkoliv pokud by měl lepší informace, mohl ji urazit ani ne za den. Dorazil sem 1. září 1896 a strávil tu celý zbytek svého života.

JD: Mohl byste pro ty, kteří toho o Arunáčale moc nevědí, načrtnout, jaké je to místo a čím se vyznačuje? Možná i říci, jaké to bylo místo, když sem poprvé dorazil Ramana Maháriši.

DG: Město Tiruvannamalai s přilehlou horou Arunáčalou bylo odjakživa hlavním centrem poutníků. Srdce a duše města se v minulých časech nijak zvlášť nezměnily, navzdory existenci autorikší, televizních antén a expanzi okrajových čtvrtí. Základní kultura a způsob života lidí v Tiruvannamalai zůstaly po staletí téměř beze změny. Marco Polo dorazil do Tamil Nadu ve dvanáctém století při svém návratu domů z Číny. Jeho popis, co dělali lidé a jak žili, je velmi podobný tomu, jak zde lidé žijí dnes.

Tiruvannamalai má jeden z hlavních chrámů s Šivovým *lingamem* v jižní Indii. Je zde pět chrámů, z nichž každý odpovídá jednomu z následujících prvků: země, vody, ohně, vzduchu a prostoru. Tiruvannamalai je *lingamem* ohně.

První záznamy o tomto místě lze vysledovat zpětně až asi do roku 500 n. l. a už tenkrát bylo slavné. V těch dnech putovali po Tamil Nadu světcí, modlili se k Arunáčale jako k místu, kde sídlí Šiva, a doporučovali každému, aby tam zavítal. Z dřívějších dob žádné záznamy neexistují, protože místní lidé záznamy nevedli nebo nestavěli kamenné budovy, které by přetrvaly.

Tradice je určitě ještě mnohem starší, ale historické záznamy existují z doby asi před 1500 lety jednoduše proto, že zásadní kulturní změna vyústila v to, že lidé začali budovat příslušné monumenty a události zaznamenávat. Řekl bych, že Ramana Maháriši byl v tomto historickém kontextu nejnovějším a pravděpodobně i nejslavnějším reprezentantem celého proudu výjimečných světců, kteří byli přitaženi silou tohoto místa za dobu, odhaduji, alespoň 2000 let.

JD: Kdy byl velký chrám postaven?

DG: Chrám vyrůstal postupně, po jednotlivých vrstvách zevnitř ven. Kdysi zde byla pravděpodobně svatyně o rozměrech malé místnosti. Tyto věci lze snadno datovat, protože zdi chrámů zde jsou veřejným evidenčním úřadem. Kdykoliv král vyhrál nějakou válku se svým sousedem, nechal vytesat záznam o této události do zdi chrámu. Takže na tom místě dnes naleznete informace o tom, kdo vyhrál kterou válku a co král daroval a komu.

Nejranější nápisy na vnitřní svatyni, takzvané epigrafy, pocházejí z devátého století, což je pravděpodobně období, ve kterém byla svatyně vybudována. Postupem času, tedy až asi do 16. století chrám rostl a rostl. V sedmnáctém století dosáhl stávajících rozměrů. Pro lidi, kteří nikdy neviděli takovou budovu, mohu říci, že je obrovská. Odhaduji, že každá ze čtyř stran je asi 200 yardů (180 m) dlouhá a hlavní věž je vysoká více než 200 stop (60 m).

Chrám Arunáčaléšvara

JD: A to je kam přišel Bhagávan, když sem dorazil?

DG: Ačkoliv byl Bhagávan velmi mladý, věděl intuitivně, že Arunáčala představuje jistým způsobem Boha. V jednom ze svých veršů píše: „Od mého bezmyšlenkového dětství zářila nesmírnost Arunáčaly v mém povědomí“. Tenkrát nevěděl, že je to místo, kam by mohl jít; měl pouze tuto asociaci se slovem Arunáčala. Cítil, že „je tím nejsvatějším místem, nejsvatějším stavem, je to Bůh sám“. Cítil k Arunáčale posvátnou úctu a též k tomu, co představovala, aniž by ve skutečnosti chápal, že je to poutní

místo, kam by ve skutečnosti mohl jít. Teprve v pozdějším věku se kterýsi z jeho příbuzných dokonce odtud vrátil a řekl: „Byl jsem na Arunáčale“. Bhagaván prohlásil, že to pro něj bylo rozčarování. Před tím si představoval, že to je nějaká nebeská sféra, kam odcházejí osvícení lidé po smrti. Když se dověděl, že se tam může dostat vlakem, bylo pro něj zklamání.

Jeho první reakce na slovo Arunáčala byla naprostá zbožná úcta. Později nastalo krátké období rozčarování, když zjistil, že je to jen místo na mapě. Ještě později, po své zkušenosti osvícení pochopil, že to byla síla Arunáčaly, která uspišila tuto zkušenost a fyzicky ho přitáhla na toto místo.

Následující verše cituji z kroniky raného stádia jeho vztahu s horou:

Hled', tam (Arunáčala) stojí jako neživá. Mystický je způsob, jakým pracuje, mimo veškeré lidské porozumění. Od mého raného dětství zářila nesmírnost Arunáčaly v mém povědomí, ale i když jsem se od kohosi dověděl, že je to pouze Tiruvannamalai, nepochopil jsem její význam. Teprve když ztišila mou mysl a přitáhla mě k sobě, přiblížil jsem se k ní a pochopil jsem, že je to absolutní klid.

Poslední řádek obsahuje krásnou slovní hříčku. *Achala* je v sanskrtu výraz pro „horu“, ale také pro „absolutní klid“. V jedné rovině popisuje poéma Bhagavanovu fyzickou pout' do Tiruvannamali, ale ve druhém významu hovoří o své myslí, která se vrací do srdce a stává se naprosto tichou a klidnou.

Když tam dorazil, a to je něco, co nenaleznete v žádném ze standardních životopisů, řekl, že se zastavil před chrámem. Ten už byl zavřený, ale všechny dveře, až do vnitřní svatyně, se mu samovolně otevřely. On šel přímo dovnitř, přistoupil k *lingamu* a objal ho.

Ve skutečnosti nechtěl, aby tato verze událostí byla publikována ze dvou důvodů. Zaprvé nechtěl, aby lidé věděli, že se kolem něj dějí zázraky. Pokud se takové věci staly, pokoušel se je bagatelizovat. Zadruhé věděl, že chrámoví kněží budou velmi rozhněvaní, pokud zjistí, že se dotýkal jejich *lingamu*. I když byl bráhman, chrámoví kněží by jeho čin považovali za znečišťující a museli by objednat speciální *púdžu* pro nové vysvěcení *lingamu*. A protože je nechtěl rozhněvat, mlčel.

JD: Ano, my jsme se právě teď vrátili z chrámu a na dveřích je tam ohromný zámek.

DG: Ano. V zásadě se žádný člověk zvenku nemůže dostat kamkoliv do blízkosti *lingamu*. Jeho strážení je dědičnou profesí. Nikomu mimo tuto linii není povoleno vkročit za kovovou závoru, umístěnou asi deset stop před *lingamem*.

Ještě je zde další zajímavý aspekt tohoto příběhu. Od okamžiku svého osvícení v Madurai zažíval Bhagavan v těle silné pocity pálení, které ustaly v okamžiku, kdy objal *lingam*. Dotekem *lingamu* se uzemnila či rozehnala energie. *Lingam* v chrámu není jen představitelem Arunáčaly. Je považován za Arunáčalu samotnou. Obejmutí *lingamu* bylo konečným aktem fyzického sjednocení mezi Bhagavanem a jeho Guruem, Arunáčalou.

Nečetl jsem o žádné další návštěvě Bhagavana ve vnitřní svatyni. Pravděpodobně to bylo pouze jedinkrát. Jediná návštěva postačovala k vyřízení této zvláštní záležitosti.

Bhagavan vždy miloval fyzický tvar hory Arunáčaly a strávil tolik času, kolik jen mohl, na jejích svazích, ale jeho práce s chrámovým *lingamem* byla dokončena v několika málo minutách po jeho příjezdu v roce 1896.

JD: Mám pravdu, když si myslím, že od té doby zůstal dost dlouho uvězněn v chrámu?

DG: Po jeho dramatickém příjezdu zůstal v různých částech chrámu několik měsíců. V den, kdy přijel, odhodil všechny své peníze do místní nádrže s vodou; oholil si hlavu, což je znakem fyzického zřeknutí se světa; odhodil veškerý svůj oděv a pouze v klidu seděl, často v hlubokém *samádhi*, ve kterém si nebyl naprosto vědom svého těla ani okolí. Jeho osudem bylo zůstat naživu a stát se velkým učitelem, takže lidé ho krmili násilím a dohlíželi na něj i jiným způsobem. Pokud by nemusel naplnit tento osud, pravděpodobně by se vzdal svého těla nebo by zemřel fyzickým vyčerpáním. Po dobu prvních tří nebo čtyř let zde si většinou nebyl vědom ničeho okolo sebe. Zřídka kdy jedl a v jednu chvíli začalo jeho tělo plesnivět. Na jeho nohách se začínaly otevírat hnisavé rány, ale on si toho nevšímal.

JD: To bylo v době, kdy sedět v jakémsi tom sklepení?

DG: Ano. Byl jste tam? Nazývá se to Patala Lingam. Byl na tom místě asi šest týdnů. Na konci tohoto období ho museli fyzicky vynést ven a omýt.

Patala Lingam

V prvních letech, která zde strávil, říkal, že vždy otevřel oči, aniž by jen tušil, jak dlouho si nebyl vědom tohoto světa. Vstal a pokusil se učinit několik kroků. Byly-li jeho nohy celkem poslušné, usoudil, že si svého těla nebyl vědom poměrně krátkou dobu – pravděpodobně pouze den či dva. Pokud se mu nohy podlomily, sotva se postavil, usoudil, že byl v hlubokém *samádhi* mnoho dní, možná i týdnů. Občas otevřel oči a zjistil, že se nenachází na místě, na kterém seděl, když zavřel oči. Nevzpomínal si, že by se jeho tělo přemístilo z jednoho místa na druhé uvnitř chrámového *mantapamu*.

JD: Uvědomil si někdo, že je velkým světcem, nebo alespoň něčím zvláštní?

DG: Takových bylo několik. Sešadri Svámí, který byl také jedním z místních světců, si ho povšíml, když seděl v Patala Lingam. Snažil se na něj dohlížet a chránit ho, ale bez velkého úspěchu. Bhagavan hovořil o jednom či dvou jiných osobách, kteří intuitivně poznali, že je ve velmi povzneseném stavu, ale v těch dnech jich nebylo mnoho.

Sešadri Svámí

JD: Bývali v chrámu lidé?

DG: Sešadri Svámí žil na tom místě. Byli tam pravděpodobně dva či tři další lidé, kteří si dokonce uvědomili, že je něčím výjimečný. Někteří lidé ho uctívali jednoduše proto, že žil takovým asketickým životem, ale byli i další lidé, kteří zjevně věděli, že je ve hlubokém ponoření. Dědeček muže, který se později stal právníkem ášramu, byl jedním z těch, kteří plně ocenili, kým skutečně byl.

JD: V těch dnech mohl člověk snadno posoudit jeho chování jako znak lehkého pomatení, ne? Na příklad dnes ráno zde v ášramu byl muž s francouzským přízvukem, který měl na sobě bederní roušku podobnou té Bhagavánově. Mohl by to být slavný světec a stejně tak to mohl být blázen. V tom okamžiku to bylo velmi těžké posoudit.

DG: Lidé mohou získat prospěch i ve sporných případech, obzvláště pokud sedí celý den absolutně v klidu a bez jídla. To lze jen těžko předstírat. Nebudete sedět v plné lotosové pozici zcela bez pohybu po několik dní pouze proto, abyste dostal zdarma najíst. Ale zároveň to také nedokazuje, že jste osvícený. V době Bhagavánově tam byl muž, který seděl osm hodin denně v plném lotosu se zavřenýma očima. Jmenoval se Govind Bhat a žil v Palakottu, kolonii sádhuů připojené k Ramanášramu. Pokoušel se přilákat stoupence dokonce i v době, kdy žil Bhagaván, ale moc se mu to nedařilo. Nakonec je to osvícení, a ne fyzické pitvoření, které přitahuje stoupence.

JD: Takže jak došlo k tomu, že se odtamtud přemístil na horu?

DG: Byl jste někdy na místě zvaném Gurumurtham? Je to chrám asi míli za městem. Muž, který dohlížel na Bahgavána, ho pozval, aby přišel a zůstal v mangovém sadu, který byl blízko chrámu. Bhagaván se tam přemístil na dobu asi jednoho a půl roku. Byla to největší vzdálenost od hory, ve které se nacházel za celých pětapadesát let tady.

Dokonce i tam si po většinu doby nebyl vědom svého těla a světa. Říkal, že jeho nehty narostly do délky několika palců. Nečesal si vlasy ani si je nemyl po dobu několika let. O mnoho let později poznamenal, že pokud se vlasy nečešou, ztmavnou a rostou velmi rychle. Na konci doby v Gurumurthamu měl dlouhé tmavé vlasy a dlouhé nehty.

Říkal, že slyšával lidi, kteří si venku šeptali a říkali: „Ten muž je tady už několik set let.“ Protože z důvodu intenzivní askeze vypadal staře, i když mu bylo pouze osmnáct.

Gurumurtham

JD: Ze způsobu, jakým to vyprávíte, bylo vždy jasné, že je to světec.

DG: Jasně komu? Je snadné říci něco takového zpětně, ale v tu dobu o něm většina místních lidí neměla ani ponětí. Počet obyvatel v Tiruvannamalai kolem roku 1900 činil v celém regionu asi dvacet tisíc. Pokud za ním chodilo pravidelně dvacet lidí a zbytek se nestaral, znamená to, že 99,9 % místních lidí o něm buďto nevědělo či se o něj nestaralo natolik, aby ho byť jen navštívilo.

Jeho strýc, který přišel v roce 1890 a snažil se ho přivést zpět domů, se ptal lidí ve městě: „Co dělá? Proč se takto chová?“ Odpovědi, které obdržel, nebyly vůbec pozitivní. Jeho strýc uvěřil, že je jen povalečem, který by měl být odveden zpět domů. Dokonce i v pozdějších letech bylo v Tiruvannamalai mnoho lidí, kteří o něm neměli vysokého mínění. Lidé, kteří se stali jeho stoupenci, jsou těmi, kteří zanechali nějaké záznamy, takže publikované názory jsou dost jednostranné.

JD: Takže když mu bylo asi dvacet, už zde byli stoupenci, kteří přicházeli, aby s ním strávili nějaký čas?

DG: Přišel sem, když mu bylo šestnáct, a po dobu následujících dvou či tří let měl občas trvalého společníka plus pár lidí, kteří ho příležitostně navštívili.

Skutečně to bylo teprve v prvních letech minulého století, kdy začali lidé chodit pravidelně. Na začátku prvního desetiletí 20. století měl malou skupinku stoupenců. Pár lidí mu nosilo pravidelně jídlo a několik dalších byli návštěvníci, kteří chodili opakovaně. Mnozí zvědavci se na něj přišli podívat a zase odešli. Kromě těchto turistů měl pravděpodobně čtyři nebo pět stoupenců, kteří chodili pravidelně.

JD: To byli místní lidé?

DG: Většina byla místních. Jedna žena jménem Akhilandamma, která žila ve vzdálenosti asi čtyřiceti mil, přicházela ze své vesnice a přinášela mu jídlo každou chvíli. Jiný, Sivaprakasam Pillai, žil v jiném městě, ale chodil si pro *daršan* pravidelně. Všichni ostatní žili zde v Tiruvannamalai.

JD: A on chodil z mangového sadu na horu?

DG: Kolem roku 1901 se přemístil do jeskyně Virupakša a tam zůstal dalších patnáct let, ale to nebylo dobré místo k životu. V létě tam bylo příliš horko. Zůstával tam asi osm měsíců v roce a potom se přemísťoval do jiných blízkých jeskyní a chrámů, jako jsou chrám Guhai Namasivaya, jeskyně Sadguru Svámí a místo zvané jeskyně Mangového stromu.

*Vchod do jeskyně Virupakša.
Fotografie je z doby před rozsáhlou moderní renovací,
která přidala novou místnost před vchodem.*

Ty jsou vzdáleny méně než pět minut od jeskyně Virupakša. Je tam velká nádrž, Mulaipal Tirtham, trochu níže pod jeskyní Virupakša. To byla zásobárna vody. Každý nahoře byl závislý na této nádrži, takže všechny jejich jeskyně a chýše byly v dosahu chůze od této nádrže.

JD: Dnes jsou tam nějaké farmy, spousta krav a tak.

DG: Ano, časy se mění.

JD: Ale ve skutečnosti je tam pramen, který teče hned u jeskyně. Kdykoliv jsem tam byl...

DG: Ten ale nemá vodu po celý rok. A když se Bhagaván přesunul do jeskyně, nebyla tam voda vůbec. Jednoho léta přišla velká bouře, která vytvořila příval, který odplavil mnoho kamenů z blízkosti jeskyně. Stoupenci říkali, že to byl dar Arunáčaly a Bhagaván s nimi zjevně souhlasil.

JD: Vypadá to jako pěkný, byť malý vodní zdroj.

DG: Je ale opravdu jen sezónní. Právě teď týden a půl docela slušně pršelo. Kdyby tomu tak nebylo, pramen by během týdne vyschl, takže to není až tak dobrý zdroj.

JD: Je to ten samý pramen, který protéká Skandášramem?

DG: Ne, jeskyně Virupakša má svůj nezávislý pramen. Skandášram má pravděpodobně nejlepší pramen na této straně hory. Ten však ještě neexistoval, když Bhagaván poprvé přišel na horu. Šel se tam projít – je to o pár set metrů výše než je jeskyně Virupakša – zjistil, že je tam vlhký chodník a doporučil, aby se tam kopalo, protože by tam mohl být dobrý vodní zdroj. A bylo tomu tak, proud, který dnes protéká Skandášramem, je tím nejvydatnějším zdrojem na hoře. Nachází se asi 600 metrů nad městem.

JD: Znamená to, že Skandášram v těch dnech ještě neexistoval?

DG: Ne. Je pojmenován po muži jménem Kandasvámí, který ho začal budovat v prvních letech minulého století.

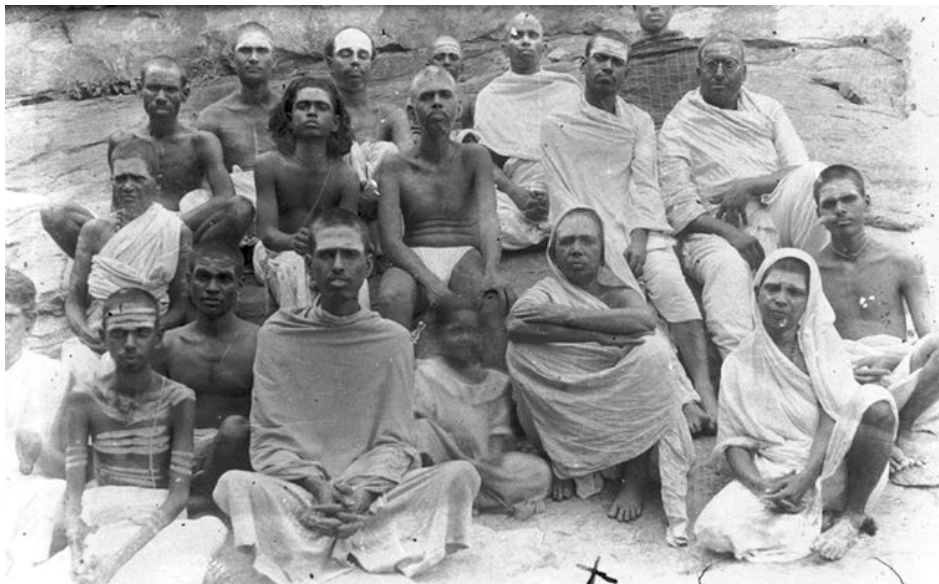
Kandasvámí tam vykonal ohromné množství práce. Když začal, byl tam 45 stupňový suťový svah. Kopal do svahu a vykopanou hlínu a kameny použil na stavbu ploché terasy. Zasadil mnoho kokosových palm a mangovníků, které tam stále ještě jsou. Nyní je to krásné místo, opravdová stinná oáza na svahu hory.

JD: Takže když se tam Bhagaván přesunul, bylo to tam hezky upraveno. Byly tam nějaké budovy a terasy?

DG: Terasa tam byla a rostly tam mladé stromy, ale jinak tam byla pouze jedna malá chýše, který nebyla dost velká ani pro jednoho. Stoupenci udělali sbírku a upravili to tak, jak to tam vypadá nyní.

JD: Víte, kolik lidí bylo tenkrát s Bhagavánem? Půl tuctu?

DG: V jeskyni Virupakša byl dobrým průměrem tak asi čtyři či pět. V době, kdy se Bhagaván přesunul do Skandášramu, průměrný počet vzrostl na asi deset či dvanáct. Hovořím o lidech, kteří žili s Bhagavánem po celou dobu a kteří s ním trávili i noc. Jinak tam byla spousta dalších lidí, kteří přicházeli a odcházeli.

JD: Takže dokonce i v jeskyni byli lidé, kteří tam s ním žili?

DG: Ano, jedli s ním a v noci tam spali. Mnoho z nich ve dne odcházelo jinam. Neseděli tam po celý čas. Mimochodem, všechno to byli muži. Do doby, než přijela Bhagavánova matka v roce 1914, byl vstup do jeskyně Virupakša povolen pouze mužům. Dokonce i když tam nebylo žádné formální uspořádání, měli lidé žijící s Bhagavánem tendenci se označovat jako *sádhuové* žijící v celibátu. Označovali jeskyni jako ášram pouze pro muže.

Nejprve tito *sádhuové* nechtěli ani Bhagavánovu matku, aby tam s nimi žila. Přesto, když Bhagaván prohásil: „Pokud bude muset odejít, odejdu s ní i já“, museli se podrobit a dovolit jí zůstat.

JD: Takže když žil v jeskyni, nebyl v „samádhi“ či v „osamoceném tichu“. Jak jistě víte, existuje představa, že Bhagaván byl vždy naprosto tichý, zcela osamělou osobou.

DG: V různých obdobích svého života se choval různě. V devadesátých letech 19. století, coby odrostlý mladík nekomunikoval téměř nikdy s nikým. Po většinu času seděl se zavřenýma očima, ať již v chrámu či okolních svatyních. Vnímál, co se kolem něj děje, protože v pozdějších letech často vyprávěl o příhodách, které se tehdy udály, ale jinak stěží sotva promluvil. To období, kdy téměř nehovořil, trvalo asi deset let, až do roku 1906. Neučinil příslib mlčení, pouze dočasně ztratil schopnost artikulovat zvuky. Když se

pokoušel mluvit, vycházely z jeho hrdla nejprve jen hrdelní zvuky. Občas učinil pár pokusů něco vyslovit. Ale protože to bylo příliš těžké, upřednostňoval ticho.

Kolem roku 1906, když se mu vrátila schopnost normálně hovořit, začal verbálně komunikovat s lidmi okolo. V tu dobu strávil spoustu času tím, že chodil kolem Arunáčky. Milovat pobyt na hoře. Byla to jeho jediná vášně, jeho jediná připoutanost.

JD: A byl sám? Chodil kolem hory sám?

DG: Příležitostně bral s sebou jiné lidi na krátkou procházku, ale většinou byl sám.

JD: Lze najít v záznamech, kdo byl jeho prvním žákem? Snad bychom mohli říci „první žák“.

DG: Byli tam lidé, kteří o něj pečovali v prvních letech a které by bylo možno označit za první stoupence. Nejprůběžším byl Palanisvámi, který o něj pečoval od devadesátých let 19. století až do svého skonu v roce 1915. Ti dva byli nerozluční po dobu téměř dvaceti let.

Palanisvámi

JD: Takže tento muž žil s Bhagavánem v jeskyni?

DG: Ano, byl v jeskyni Virupakša na plný úvazek. Rovněž žil s Bhagavánem v Gurumurthamu.

JD: A postupně byli přitahováni další lidé, kteří se stávali stálými návštěvníky. Pravděpodobně zde neexistovalo nějaké formální zasvěcení?

DG: Skutečně netuším, kdo rozhodoval: „V pořádku, můžeš tady dnes zůstat přes noc.“ Neexistovalo zde žádné řízení, žádné přijímací oddělení.

Každý byl vítán a mohl přijít a sedět s Bhagavánem – a chtěl-li, klidně po celý den. A pokud zde byl ještě i večer, klidně mohl zůstat a spát zde. Bylo-li k dispozici nějaké jídlo, dostal svůj díl každý, kdo byl přítomen.

Bhagaván se nikdy příliš nestaral o to, kdo tam byl a kdo ne, komu bylo povoleno zůstat a komu ne. Pokud chtěli lidé zůstat, zůstali, pokud chtěli odejít, odešli.

JD: A tak to pravděpodobně pokračovalo i nadále. Tím myslím, že se nikdy aktivně neangažoval v organizování ášramu, je to tak?

DG: V období Virupakši tam nebylo zas až tolik práce. Byla to komunita žebrajících *sádhuů*, kteří pouze zůstávali s Bhagavánem, kdykoli chtěli. Lidé chodili do města, žebrali po ulicích, dostávali jídlo a přinášeli ho zpět do jeskyně Virupakši. Bhagaván to všechno smíchal, rozdělil, a to bylo veškeré jídlo na celý den. Pokud se nevyžebrało dost jídla, byli lidé hladem. Nikdo nevařil, takže kromě příležitostného úklidu tam žádná práce nebyla. Poté, co v roce 1914 přijela jeho matka, začala práce v kuchyni. Pozvolna to došlo až tak daleko, že pokud s ním chtěl člověk být po celý den, musel pracovat.

Dokonce i dnes lidé, kteří se v ášramu po celý den stravují a přespávají tam, musí tam pracovat. Není to místo pro lidi, kteří chtějí po celý den jen sedět a meditovat. Chcete-li to takto provozovat, musíte žít někde jinde.

JD: Takže takto to probíhalo, když se přemístil do Skandášramu?

DG: Když se Bhagaván přemístil do Skandášramu, začalo se všechno trochu více organizovat, ale stále ještě to byla komunita žebrajících *sádhuů*, a to až do počátku dvacátých let 20. století. Bhagaván sám chodil za almužnou v devadesátých letech 19. století. Neřekl bych, že by podněcoval žebrání, ale myslel, že je to dobrá tradice. Jdi a vyžebrej si své jídlo, sněz, co ti lidé dají, spi pod stromem a další den se probud' naprosto bez ničeho. Z celého srdce takovýto životní styl schvaloval, ale nebyl tím, kdo mohl činit, co chtěl, jakmile se usadil a kolem něj vyrostl ášram.

JD: A nosil pouze bederní zástěrku?

DG: Zpočátku, po několik prvních měsíců byl zcela nahý. Několik málo měsíců po jeho příjezdu se v chrámu konal velký festival. Něžací stoupenci ho zvedli a oblékli mu bederní zástěrku, protože věděli, že by mohl být uvězněn, pokud by seděl na takovém nápadném místě bez oděvu. Po většinu svého života nosil pouze bederní zástěrku, příležitostně doplněnou o *dhóti*, které si upevnil spíše v podpaždí než kolem pasu. Zimní rána jsou zde docela chladná, ale nikdy nevypadal, že by chtěl či potřeboval nějaký další oděv.

JD: Kdy se začal ášram rozrůstat?

DG: Sestoupení z hory bylo velkou změnou v Bhagavánově životě. Když v roce 1922 zemřela jeho matka, byla pohřbena tam, kde se nyní nachází ášram. Místo bylo zvoleno proto, že tam byl v té době hinduistický hřbitov. Bhagaván žil dál v Skandášramu, ale asi o šest měsíců později sestoupil z hory a nahoru už se nevrátil. Nikdy neuvedl žádný důvod, proč zůstal na úpatí hory. Pouze řekl, že nepocítil žádný impulz k tomu, aby se vrátil zpět do Skadášramu. Tak začal stávající Ramanášram.

JS: Takže ášram je ve skutečnosti vystavěn na hinduistickém pohřebišti?

DG: Ano. V těch dnech byl hřbitov zcela mimo město. Nyní se město rozrostlo a obklopuje Ramanášram, stávající hřbitov je pak asi míli za městem.

JD: Jak došlo k tomu, že ášram získal půdu okolo?

DG: Místo, kde byla pohřbena Bhagavánova matka, vlastnila misie, náboženská instituce ve městě. Muž, který organizaci řídil, měl o Bhagavánovi vysoké mínění, takže půdu uvolnil pro zřízení Ramanášramu. Když Bhagavánova matka zemřela, museli stoupenci získat povolení od vedoucího misije, aby ji mohli pohřbít na tom pozemku, ale to nebyl žádný problém, protože vedoucí byl rovněž Bhagavánovým stoupencem.

JD: A první budovou byla svatyně nad hrobem matky?

DG: Řekl bych, že svatyně je poněkud nadnesený výraz. V roce 1922 zde byla pořízena skutečně nádherná fotografie, tedy krátce poté, co se zde Bhagaván usídlil. Jedinou budovou je zde chýše se střechou pokrytou palmovými listy. Vypadá, že by ji odvál jediný silnější závan větru. Lidé, kteří zde za ním přišli v tom roce, říkali, že v místnosti, kde žil Bhagaván, nebylo místo už pro nikoho dalšího. To byla první budova ášramu zde: chýše se střechou z palmových listů, kterou při deštích pravděpodobně zatékalo.

Počátky Ramanášramu v roce 1922

JD: A nyní je tam opravdu krásně – voda, stromy, pávi. Před osmdesáti lety to muselo vypadat velmi primitivně.

DG: Hovořil jsem s mužem, který zde srovnával terén. Říkal mi, že zde byly ohromné balvany a mnoho kaktusů a ostatních keřů. Nebyla to skutečná džungle. Zde není to správné klima pro bujný les, ani zde není dostatek zeminy. Žulové podloží je často příliš těsně pod povrchem a skály často vyčnívají ven. Ten muž, Ramasvámí Pillai, říkal, že strávil prvních šest měsíců tím, že páčidlem odstraňoval balvany, vysekával kaktusy a srovnával povrch.

*Stávající vstup do Ramanášramu.
Strom iluppai v popředí zde byl již v roce 1922,
kdy se ášram zakládal.*

JD: Když se začalo s prvními budovami, zapojil se do toho i Bhagaván?

DG: Nemyslím si, že stavěl první palmovou chýši, ale jakmile se sem přestěhoval, fungoval něco jako řídící manažer. První řádná budova nad samádhi Matky byla organizována a stavěna jím. Viděl jste, jak se tady kolem dělají cihly?

JD: Pravděpodobně ano.

DG: Je to jako děláni báboviček z bláta. Začnete s formou na cihly. Uděláte hromadu bláta a pak pomocí formy uděláte tisíce hliněných cihel, které necháte na slunci usušit. Jakmile jsou dostatečně suché, naskládáte je do hromady o velikosti domu s velkými otvory v základně, aby se vnitřek dal vyložit poleny. Zvenku se hromada utěsni mokřým blátem a vespod se rozdělá oheň. Jakmile se oheň zapálí, utěsni se i základna. Cihly se vypálí v horkém prostředí bez přístupu kyslíku, stejným způsobem, jako se dělá dřevěné uhlí. Po dvou či třech dnech uhasne a pokud šlo všechno dobře, jsou cihly správně vypáleny. Avšak pokud oheň vyhasne příliš brzy nebo pokud v průběhu vypalování začne intenzívně pršet, nevypálí se cihly dostatečně. Když se tak stane, celá produkce je často zničená, protože cihly jsou měkké a drolí se – spíš jako sušenky než cihly.

Ve dvacátých letech 20. století se někdo pokoušel vyrábět cihly v blízkosti ášramu, ale vypalování nebylo úspěšné a všechny napůl vypálené cihly byly ponechány svému osudu. Bhagaván, který odmítal plýtvat čímkoliv, se rozhodl pro použití všech těchto komerčně bezcenných cihel na postavení svatyně. Jedné noci se všichni v ášramu postavili do řady mezi vypalovací pecí a ášramem. Cihly se předávaly z ruky do ruky, dokud jich v ášramu nebylo dost na postavení budovy. Další den sám se svými stoupenci poskládali z cihel zeď okolo *samádhi*. Bhagaván vykonal spoustu práce uvnitř zdi, protože lidé měli pocit, že jelikož jde o chrám, měli by interiér uspořádat brahmíni.

To byla tedy jediná budova, kterou postavil sám, ale o několik let později, když se stavěly velké žulové budovy, které tvoří velkou část stávajícího ášramu, fungoval jako

architekt, inženýr a stavební dozor. Byl tam každý den, vydával příkazy a kontroloval postup prací.

JD: Říkal jste „odmítal plýtvat čímkoliv“. Můžete to trochu vysvětlit?

DG: Jeho postojem bylo, že vše, co přichází do ášramu, je darem od Boha, a je třeba s tím zacházet odpovídajícím způsobem. Sbíral hořčičná semínka, která našel na podlaze kuchyně, pomoci svých nehtů a trval na tom, že musí být uložena a použita; ořezával bílé okraje zkušebních kopií knih ášramu, sešíval je dohromady a dělal z nich malé poznámkové bločky; pokoušel se vařit části zeleniny, jako třeba špičaté konce lilků, které se normálně vyhazují. Přiznával, že je v těchto věcech téměř fanatický.

Jednou poznamenal: „Je dobré, že jsem se nikdy neoženil. Žádná žena by nebyla schopna se s mými zvyky vyrovnat.“

JD: Vrátime se zpět k jeho stavebním aktivitám, jak moc se zapojoval do aktuálních rozhodnutí? Rozhodoval například, kam povedou okna a dveře?

DG: Ano. Buďto vyjádřil, co požadoval, slovně, nebo zhotovil malé náčrtky na zadní strany obálek nebo útržky papíru.

JD: Co tady popisujete, je zcela odlišné od představy Bhagavána, který sedí celý den v *samádhi*. Většina lidí si myslí, že strávil celý svůj život tím, že seděl v hale a nedělal nic.

DG: On neměl rád celodenní sezení v hale. Často říkával, že je to jeho vězení. Když byl venku, dělal nějakou práci a přišli návštěvníci, zašel někdo pro něj a sdělil mu, že je žádán v hale. To bylo většinou místo, kde se setkával s novými lidmi.

Povzdechl si a poznamenal: „Lidé přišli. Musím zpátky do vězení.“

JD: „Musím se jít posadit na pohovku.“

DG: Ano. „Musím jít, posadit se na pohovku a říkat lidem, jak dosáhnout osvícení“.

Bhagaván měl požitky z každé fyzické práce, ale obzvlášť ho bavilo vaření. Byl hlavním kuchařem ášramu po dobu více než patnácti let. Každé ráno vstával ve dvě nebo ve tři hodiny, krájel zeleninu a dohlížel na vaření. Když se stavěly nové budovy ášramu ve dvacátých a třicátých letech 20. století, pracoval rovněž jako dozorčí inženýr a architekt.

JD: Myslím, že to, o čem jste právě hovořil, je svým způsobem v zásadě velmi důležité. Lidé si o Bhagavánovi vytvářejí rozličné iluze. Většinou si ho lidé představují jako člověka, který sedí na pohovce, vypadá blaženě a nedělá nic. Člověk, kterého popisujete, je zcela odlišný.

DG: Jeho stav se od jeho šestnácti let nezměnil, ale změnily se jeho vnější aktivity. Na začátku svého života zde na Arunačále byl tichý a málokdy něco dělal. O třicet let později měl hektický a nabitý rozvrh, ale jeho zkušenost, kdo vlastně je, nikdy nezakolísala ani v průběhu této fáze pilné činnosti.

JD: Líbí se mi způsob, jakým to říkáte, protože jím odstraňujete mnoho duchovních mýtů.

DG: Bhagaván se nikdy necítil spokojený se situací, kdy měl sedět na pohovce v roli „Gurua“, se všemi těmi lidmi na podlaze kolem něj. Rád pracoval a žil mezi lidmi, komunikoval s nimi normálním, přirozeným způsobem, ale jak léta plynula, možnosti tohoto způsobu života se čím dál víc vytrácely.

Jedním z problémů byl ten, že lidé jím byli zcela zastrašení. Většina lidí se v jeho přítomnosti nebyla schopna chovat normálně. Mnozí z návštěvníků toužili umístit ho na piedestal a uctívat ho jako boha, ale on takového zacházení zjevně neoceňoval.

Existuje několik pěkných příběhů o nově příchozích, kteří se chovali přirozeně a dostali od Bhagavána stejně přirozenou odezvu. Major Chadwick napsal, že Bhagaván přicházel po večeři do jeho pokoje, prohlížel si jeho věci jako zvědavé dítě, posadil se na postel a rozmlouval s ním. Avšak když Chadwick jednou vytáhl v očekávání příchodu Bhagavána křeslo, návštěvy ustaly. Chadwick učinil přechod od „přítele“, který se zastavil na kus řeči, ke „Guruovi“, který musel mít respekt a speciální křeslo. Když byly tyto formality zavedeny, návštěvy skončily.

JD: Takže on sám sebe považoval za „přítele“ a ne za „Mistra“.

DG: Bhagaván nikdy neměl svůj vlastní zorný úhel, jednoduše reagoval na způsob, jakým na k němu přistupovali lidé okolo a jak se k němu chovali. Mohl být stejně dobře přítelem, otcem, bratrem, bohem, záleželo na způsobu, jakým k němu přistupoval stoupenec. Jedna z žen byla přesvědčená, že Bhagaván je jejím malým synkem. Měla malou panenku, která vypadala jako Bhagaván a chovala ji jako miminko, když byla v jeho přítomnosti. Její víra v tento vztah byla tak silná, že když držela svou panenku Bhagavána, skutečně se jí začalo tvořit mateřské mléko.

Bhagaván zjevně schvaloval jakýkoliv vztah Guru-žák, který udržoval pozornost stoupence na Já nebo na tvar Gurua, ale současně měl stále rád ty lidi, kteří s ním jednali jako s normální bytostí.

Bhagaván občas říkával, že nezáleží na tom, jak nahlížíte na Gurua, pokud na něj myslíte neustále. Jako příklad citoval dva lidi z dávných věků, kteří dosáhli osvícení tím, že natolik nenáviděli Boha, že na Něj nemohli přestat myslet.

Existuje tamilská věta, kterou by bylo možno přeložit jako „Matka-otec-Guru-Bůh“. Spousta lidí na něj myslí tímto způsobem.

Bhagaván sám říkal, že nikdy neměl pocit, že by byl Guruem ve vztahu Guru-žák ke komukoliv. Jeho veřejný postoj byl ten, že neměl vůbec žádné žáky, protože, jak říkal, z perspektivy Já neexistuje nikdo, kdo by byl od něj oddělen. Protože byl Já a věděl, že Já existuje samostatně, takže věděl, že neexistují žádní neosvícení lidé, kteří by potřebovali být osvíceni. Říkal, že vždy kolem sebe vidí pouze osvícené lidi.

Tím, že to říkal, stanovil Bhagaván jasně svou funkci jako Gurua pro tisíce lidí, kteří v něj věřili a kteří se pokoušeli naplnit jeho učení.

JD: V jakém období se Bhagaván aktivně zapojoval do stavby budov?

DG: Ášram začal přecházet od střeš z palmových listů ke kamenným budovám kolem roku 1930. Fáze velkého budování trvala v letech 1930-42. Chrám Matky byl vybudován

později, ale Bhagaván již tolik nedohlížel na návrh a konstrukci. Toto dílo bylo zadáno expertovi na stavby chrámů. Bhagaván navštěvoval to místo pravidelně, ale už se tolik nezapojoval do návrhů a inženýrských rozhodnutí.

Dohled na stavbu budov

JD: Pokud ho někdo přišel navštívit v průběhu těchto dvanácti let, nenalezl Bhagavána sedícího na pohovce. Nalezl by ho venku pracovat, dohlížet na dělníky?

DG: To záleželo na tom, kdy přišel. Bhagaván měl své zvyky, které dodržoval. Vždy ráno a večer byl v hale a účastnil se chvalo zpěvů – dva časové úseky po asi pětadvaceti minutách. Byl tam i večer a hovořil se všemi pracovníky ášramu, kteří ho neviděli v průběhu celého dne z důvodu rozličných povinností na různých místech ášramu. Byl tam i tehdy, když dorazili návštěvníci, kteří s ním chtěli hovořit. Pravidelně chodil na horu či do Palakottu, oblasti sousedící s ášramem. Tyto procházky se v zásadě konaly po jídle. Narazit na něj mohl i při jeho jiné práci mimo tyto příležitosti. Pokud nic či nikdo nevyžadoval jeho přítomnost v hale, chodil dohlížet na to, jak si vedou kuchaři či do chlévů podívat se na krávy ášramu. Byl-li v běhu nějaký projekt velké budovy, často chodíval kontrolovat postup prací. Většinou chodil na obhlídku budov po obědě, když všichni ostatní drželi siestu.

Dohlížel na mnoho pracovníků, nejen na ty, kteří stavěli budovy. Stoupenci v hale vázali a rozebírali knihy pod jeho dohledem, kuchaři vařili podle jeho instrukcí a tak dále. Jedinou oblastí, která ho zřejmě nepřitahovala a nezapojoval se do ní, byla kancelář ášramu. Tam nechával svému bratrově poměrně dost volnosti, ačkoliv čas od času musel intervenovat, pokud cítil, že bylo odmítnuto něco, co bylo třeba udělat.

V počátečních letech, až do roku 1926, chodil také dosti často na procházku kolem úpatí Arunáčaly.

JD: Chodilo s ním hodně lidí?

DG: Ano, v pozdějších letech s ním chodily celé davy. A když procházel městem, bylo tam dokonce ještě více lidí, kteří na něj čekali a snažili se ho nakrmit či se ho pokoušeli dostat do svých domů. Všechna tato pozvání odmítal. Od devadesátých let 19. století nikdy nevstoupil do soukromého domu ve městě.

S obcházením hory skončil v roce 1926, protože lidé se začali prát o to, kdo by měl zůstat v ášramu. Nikdo tam nechtěl zůstat, ale vždy bylo třeba někoho, kdo by dohlížel na majetek.

Nakonec řekl: „Pokud přestanu chodit, ustanou i spory o to, kdo tady zůstane.“

A už nikdy nešel.

JD: Říkal jste, že byl přirozeným člověkem, který měl rád přirozené lidi. Předpokládám, že měl také rád zvířata.

DG: Téměř všechna. Četl jsem, že neměl nijak zvlášť rád kočky, ale nevím, jaký je pro to důkaz. Pokud se mi podařilo zjistit, miloval všechna zvířata v ášramu. Obzvláště pak měl rád psy, opice a veverky.

JD: A tato zvířata, předpokládám, žila rovněž v ášramu?

DG: Bhagaván říkával, že lidé v ášramu zabrali půdu, která patřila zvířatům, a že místní divoká zvířata mají přednostní nájemní právo. Nikdy neschvaloval odhánění zvířat ať již z důvodu rozšíření prostoru pro lidi či proto, že někteří lidé zvířata kolem sebe neměli rádi. Vždycky stranil zvířatům, když se objevil nějaký pokus je vystrnadit či je vyrušovat jakýmkoliv způsobem.

Měl na své pohovce veverky. Nastěhovaly se tam a dělaly si hnízda ve střeše nad jeho hlavou, běhaly mu po těle a měly mladé v jeho polštářích. Čas od času si na nějakou sedl a nešťasnou náhodou ji zadusil. Byly prostě všude.

JD: Zdá se, že byl přirozeným člověkem, který považoval za normální a přirozené mít zvířata kolem sebe.

DG: Bylo to pro něj přirozené a normální, ale nebylo to přirozené a normální pro mnoho lidí, kteří se shromažďovali okolo něj. Bhagaván vždy musel bojovat na straně zvířat, aby jim zajistil odpovídající zacházení či aby nebyla zbytečně vyrušována.

Velká nová hala, kamenná budova před Chrámem Matky, byla pro Bhagavána postavena ve čtyřicátých letech 20. století. Stará hala, ve které žil od konce dvacátých let 20. století, již nepostačovala davům, které ho chtěly vidět. Nová hala byla rozlehlá, grandiózní, žulová místnost která připomínala chrám *mantapam*, ale pro některé lidi a všechna zvířata byla strašidelným místem.

Když bylo Bhagavánovi ukázáno, kde bude sedět, zeptal se: „A co veverky? Kdy ty budou žít?“

Nebyly tam žádné výklenky, ve kterých by mohly sedávat, ani travnatý materiál, který by mohly využít na stavbu svých hnízd. Kromě toho si Bhagaván stěžoval, že budova odradí chudé lidi, kteří by ho chtěli přijít navštívit. Vždycky viděl tyto věci z pohledu utlačovaných, ať zvířat či lidí.

JD: Ta velká kamenná pohovka vypadá jako pro nějakou zcela jinou osobu.

DG: Ano, to vlastně nebyl vůbec jeho styl. Byl tam sochař, který udělal jeho kamennou sochu ve stejný čas, kdy byly dokončeny finální práce v této nové hale. Když Bhagavánovi řekli, že ta nová, ze žuly vytesaná pohovka je pro něj, poznamenal: „Posaďte na kamennou pohovku kamenného svámiho.“ Nakonec se do této haly přestěhoval, protože nikde jinde se nemohl setkávat s tak velkým počtem lidí, ale nezůstal tam dlouho.

JD: A to bylo asi tak rok před tím, než odložil své tělo?

JD: Chrám nad *samádhi* Matky byl slavnostně odhalen v březnu 1949 a Bhagaván se do nové haly přestěhoval krátce poté. Ten rok se u něj na ruce objevila rakovina, zhoubný nádor. Fyzicky ho to oslabilo natolik, že nebyl schopen dojít do své koupelny a zpět. V té době byla koupelna přestavěna na jeho pokoj. Tam strávil několik posledních měsíců svého života.

JD: To je to místo, kterému se říká místnost *samádhi*?

DG: Ano. Ve čtyřicátých letech přišla do ášramu jedna energická tamilská žena, Janaki Amma. Když požádala, aby jí ukázali koupelnu pro ženy, bylo jí řečeno, že tam žádná není. Takže ona se postarala o to, aby jednu takovou postavili, a to právě byla ta místnost, ve které strávil Bhagaván své poslední dny. Byla to nejbližší koupelna u nové haly, do které se přestěhoval v roce 1949. Stala se v tu dobu jeho koupelnou, protože nikdo ho nechtěl obtěžovat tím, že by musel chodit někam dál. Při chození do této koupelny odmítal pomoc kohokoliv, dokonce i když byl extrémně zesláblý. Viděl jste video z posledního roku jeho života?

JD: Pravděpodobně ano.

DG: Dívat se na to je zcela nesnesitelné. Na nohou měl masivní otoky a trásl se ze strany na stranu. Z jeho chůze bylo zřejmé, že byl extrémně zesláblý, ale nikdy nenechal nikoho, aby mu pomáhal při chůzi. Ve vchodu do nové haly je masivní kamenný schod. Stoupenci postávali kolem, zcela bezmocní, když se Bhagaván pokoušel překonat tuto překážku. Nikomu nebylo dovoleno mu nabídnout pomoc. Nakonec, když se tento schod stal nepřekonatelnou překážkou, přestěhoval se do koupelny a tam zůstal až do svého odchodu v dubnu 1950.

JD: Je pravda, že i v té době byl stále k dispozici?

DG: On byl velmi neústupný v tom, že každý, kdo by ho chtěl vidět, musel dostat *daršan* alespoň jednou za den. Když si lidé uvědomili, že už tady dlouho nebude, davy narůstaly. Několik posledních týdnů probíhal *daršan* v chůzi. Lidé procházeli kolem jeho místnosti a vzdávali mu jeden za druhým úctu.

JD: A tak to pokračovalo až do jeho posledního dne?

DG: Ano, svůj poslední veřejný *daršan* dával odpoledne v den, kdy zemřel.

JD: To vím, náhodou jsem potkal někoho, kdo tam byl ten den, kdy zemřel.

DG: Trval na tom, že lidé by měli mít k němu co možná největší přístup. Až do roku 1940 byly dveře jeho místnosti otevřeny čtyřadvacet hodin denně. Pokud jste ho chtěli vidět ve tři ráno, nikdo vám nebránil vejít dovnitř a vidět ho. Pokud jste měl nějaký problém, mohl jste jít a sdělit mu ho třeba uprostřed noci.

JD: Takže i když vykonával spousty práce – krájel zeleninu, účastnil se stavby budov a tak dále – byl ve skutečnosti k dispozici neustále?

DG: V tom období jeho života okolo něj nebyl příliš mnoho lidí. Hovoříte o létech, kdy se aktivně zapojoval do vaření a stavění budov. Pokud za ním v těch dnech přišla na návštěvu skupina lidí, zvedl se a šel se do haly podívat, co chtějí.

Každý, kdo žil v ášramu, měl svou práci. Lidé pracovali buďto ve stájích nebo v kuchyni, v zahradě, v kanceláři a tak dále. Obyvatelům ášramu nebylo dovoleno sedět s Bhagavánem ve dne, protože měli práci, kterou bylo třeba udělat. Večer se všichni zaměstnanci ášramu shromáždili okolo Bhagavána a po dobu několika hodin ho měli pro sebe. Návštěvníci většinou chodili večer domů. Lidé, které potkával přes den v hale byli návštěvníci ášramu společně s několika stoupenci, kteří bydleli nedaleko.

JD: Měl každý možnost mu klást otázky?

DG: Teoreticky ano, ale mnozí z lidí byli příliš vystrašení na to, aby se se mu přiblížili. Občas hovořil bez podnětu, aniž byl tázan. Rád vyprávěl příběhy o slavných světcích a často také příběhy o tom, co se mu přihodilo v různých obdobích jeho života. Byl skvělým vypravěčem a kdykoliv měl nějaký příběh, který chtěl sdělit, sehrával úlohy různých postav příběhu. Dokázal se do vyprávění tak ponořit, že častokrát začal plakat, když se dostal ke zvlášť dojemné části příběhu.

JD: Takže dojem, že byl neustále tichý, není tak úplně pravdou?

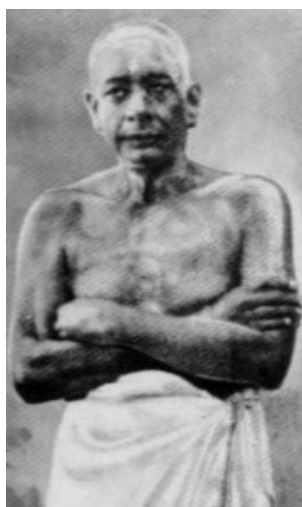
DG: Byl tichým po většinu dne. Říkal lidem, že upřednostňuje zůstat v tichosti, ale hovořil, občas i po celé hodiny, měl-li náladu.

Neříkám, že každý, kdo ho přišel navštívit, dostal ihned ústní odpověď na svou otázku. Mohl jste přijít a položit očividně vážný dotaz, a Bhagaván vás mohl ignorovat. Mohl se dívat z okna a ani v nejmenším nedat najevo, že vůbec slyšel, co jste říkal. Mohl přijít někdo jiný, položil otázku a dostal okamžitou odpověď. Občas to bylo trochu jako sázka do loterie, ale nakonec každý nakonec dostal, co potřeboval či co si zasloužil. Bhagaván reagoval na to, co se honilo v mysli lidí, kteří stáli před ním, nejen na jejich otázky, a jelikož byl jediným člověkem, který viděl, co se děje v této sféře, jeho odpovědi se v daném čase zdály ostatním občas nesouvislé či nahodilé.

Mnozí lidé se na něco ptali a nedostali ústní odpověď, ale později přišli na to, že již jen sezení v jeho přítomnosti jim přineslo klid či odpověď, o kterou žádali. To byl druh odpovědí, které Bhagaván upřednostňoval: tichý, léčivý proud milosti, který přinášel lidem klid, nejen uspokojivě zodpovězené dotazy.

JD: Kdy začal vyjevovat své učení a co to bylo? Dověděl jsem se, že když žil v jeskyni na hoře, kdosi za ním přišel a požádal ho, aby mu sdělil, jaké je jeho učení. Údajně je sepsal ve formě malé příručky. Můžete o tom něco říci?

DG: To bylo v roce 1901. Neměl dokonce ani zápisník. Přišel muž jménem Sivaprakasam Pillai a kladl otázky. Jeho základní otázkou bylo „Kdo jsem? Jak přijdu na to, kdo skutečně jsem?“ Odsud se odvíjel dialog, ač ze strany Bhagavána nebylo řečeno ani slovo. Bhagaván psal své odpovědi prstem do písku, protože to bylo období, ve kterém pro něj bylo těžké artikulovat zvuky. Tento primitivní psací prostředek přinesl krátké, hutné odpovědi.

Sivaprakasam Pillai

Sivaprakasam Pillai tyto odpovědi nezapisoval. Při položení další otázky Bhagaván smazal předchozí odpověď a napsal prstem odpověď další. Když se Sivaprakasam Pillai vrátil domů, zapsal si to, co si z tohoto tichého rozhovoru zapamatoval.

Asi o dvacet let později publikoval tyto otázky a odpovědi jako přílohu krátkého životopisu Bhagavána, který napsal. Myslím, že v této první publikované verzi to bylo třináct otázek a odpovědí. Stoupenci Bhagavána tuto zvláštní prezentaci velmi ocenili. Ramanášram ji vydal ve formě zvláštní brožurky a s každým dalším vydáním bylo přidáváno více a více otázek a odpovědí. Nejdelší verze jich obsahuje okolo třiceti.

V určitém okamžiku ve dvacátých letech 20. století Bhagaván sám přepsal sérii otázek a odpovědí ve formě prozaické eseje, některé odpovědi rozpracoval a jiné zase vymazal. Ta je nyní vydávána s titulem „Kdo jsem já?“ v sebraných spisech Bhagavána, ale rovněž jako zvláštní brožurka. Je to jednoduše Bhagavánovo shrnutí odpovědí, které zapsal svým prstem o dvacet let dříve.

JD: Zdá se, že je to dosti krátké.

DG: Ano, ve většině knih to není více než šest stran.

JD: Klíčová je otázka „Kdo jsem já?“ Je to tak?

DG: Nazývá se to „Kdo jsem já?“, ale zahrnuje to všechno: podstatu štěstí, co je svět, jak vzniká, jak zaniká. Rovněž je tam detailně popsáno, jak se provádí sebedotazování.

JD: O tom byste mohl něco říci. Já osobně o sebedotazování čtu již mnoho let, ale pořád přesně nevím, co to vlastně je. Je to něco, co praktikujete každé ráno? Je to něco, co uděláte pouze jednou nebo to děláte pravidelně? Je to něco jako dechová technika nebo druh meditace?

DG: Papadží vždycky říkal: „Udělejte to jednou a pořádně“. To je ideální cesta, ale já znám pouze dva nebo tři lidi, kteří to udělali jednou a našli správnou odpověď: přímou zkušenost Já. Tito lidé byli na přímou zkušenost připraveni, takže když položili otázku, Já zareagovalo správnou odpovědí, správným zážitkem.

JD: Jako sám Papadží?

DG: Papadží nikdy neprováděl sebedotazování, ačkoliv ho vášnivě doporučoval, jakmile začal vyučovat.

Mám na mysli dvě pozoruhodné osoby, které obě přišly k Bhagavánovi na konci čtyřicátých let 20. století. Jednou z nich byla žena, která měla mnoho vizí Murugana, svého vyvoleného božství. Byla stoupenkyní, která nikdy neslyšela o sebedotazování. Dokonce toho ani moc nevěděla o Bhagavánovi, když se před ním v dubnu roku 1950 objevila. Byla jedním z lidí, kteří se účastnili *daršanu* v chůzi v posledních Bhagavánových dnech. Jakmile se postavila před Bhagavána, spontánně se v ní nastolila otázka „Kdo jsem já?“ a jako odpověď zažila okamžitě přímou zkušenost Já. Později řekla, že to bylo poprvé v jejím životě, kdy zažila zkušenost *Brahman*.

Druhou osobou, kterou mám na mysli, je Lakšmana Svámí. Ten rovněž nikdy předtím neprováděl sebedotazování. Byl stoupencem pouze několik měsíců a v průběhu této doby jako duchovní praxi opakoval Bhagavánovo jméno. V říjnu 1949 seděl v přítomnosti Bhagavána a měl zavřené oči. Uvnitř mu spontánně naskočila otázka „Kdo jsem já?“ a jako odpověď se jeho mysl ponořila zpět do svého zdroje, Srdce, a už se nikdy nevynořila. V jeho případě to byla trvalá zkušenost, pravé uvědomění Já.

V obou případech neexistovala předchozí praxe sebedotazování a v obou případech se otázka „Kdo jsem já?“ objevila spontánně. Nebyla kladena vůlí. Tito lidé byli připraveni na zkušenost Já. V přítomnosti Bhagavána v nich otázka sama vyvstala a v jeho přítomnosti zmizelo i jejich individuální vědomí. Podle mého názoru pobývání v jeho fyzické přítomnosti bylo stejně důležité jako položení otázky.

Mnoho dalších lidí si kladlo otázku nekonečně dlouho, aniž by dosáhli výsledku, kterého dosáhli tito lidé po jediné otázce, kterou si položili sami sobě.

Rád bych tedy poukázal na to, že oba tito lidé prožili svou zkušenost v posledních několika měsících Bhagavánova života. Ačkoliv se jeho tělo rozpadalo, bylo zesláblé, jeho duchovní síla, jeho fyzická přítomnost zůstávala stejně silná jako předtím.

JD: Říkal jste, že sebedotazování není cvičení, že to není něco, co můžeme pilně činit hodinu po hodině, den za dnem?

DG: Pro většinu lidí to *je* cvičení a Bhagaván povzbuzoval lidi, aby je dělali tak často, jak to jen jde. Říkal, že toto cvičení by mělo trvat až do okamžiku uvědomění.

Nebylo to jeho vlastní učení a neříkal každému, kdo za ním přišel, aby je praktikoval. V zásadě, když se k němu lidé přiblížili a požádali ho o duchovní rady, zeptal se jich, jakou praxi dělají. Když mu to sdělili, bylo jeho obvyklou odpovědí: „Výtečně, pokračujte v tom.“

Nebylo v něm žádné enormní misionářské zapálení pro sebedotazování, ale řekl, že dříve či později k němu musí dojít každý, protože je jediným efektivním způsobem k odstranění individuálního „já“. Věděl, že většina lidí, kteří za ním přišli, upřednostňovala opakování Božího jména či uctívání nějakého jeho tvaru. Takže je nechal pokračovat v jakékoliv praxi, ke které se cítili přitahováni.

Přesto, pokud jste za ním přišli a zeptali se ho: „Teď právě nedělám žádnou praxi, ale chci dojít osvícení. Jaký je nejrychlejší a nejpřímější způsob pro jeho dosažení?“, odpovídal téměř vždy stejně: „Praktikujte sebedotazování.“

JD: Je zaznamenáno, že říkal, že je to nejrychlejší a nejpřímější cesta?

DG: Ano. Řekl to při mnoha příležitostech, ale nebylo jeho způsobem, aby je lidem vnucoval. Chtěl, aby k němu jeho stoupenci došli, až když na ně byli připraveni.

JD: Takže i přes to, že akceptoval jakoukoliv praxi, kterou lidé prováděli, byl zcela jasně přesvědčen, že nejrychlejším a nejpřímějším nástrojem je sebedotazování?

DG: Ano, a také říkal, že s ním musíte vydržet až do okamžiku uvědomění. Pro Bhagavána to nebyla technika, kterou byste prováděli hodinu denně při sezení na zemi se zkříženými nohama. Je to něco, co byste měli provádět každým okamžikem, pokud nespíte, v kombinaci s jakoukoliv činností, kterou provádí tělo.

Říkal, že začátečníci s ním mohou začít v sedě, se zavřenými očima, ale očekával, že všichni ostatní je budou provádět při běžných denních činnostech.

JD: Řekl byste vzhledem k dané technice, že je třeba si každým okamžikem uvědomovat, co se děje v mysli?

DG: Ne, to nemá co dělat s uvědomováním obsahu mysli. Je to velmi specifická metoda, která se zaměřuje na nalezení toho, kde vyvstává individuální pocit „já“. Sebedotazování je založeno na aktivním pátrání, ne na pasivním svědectví.

Například můžete myslet na to, co jste měl k snídani nebo se díváte na strom v zahradě. Při sebedotazování nezůstáváte jednoduše svědkem těchto myšlenek, ale obrácíte svou pozornost na toho, koho napadá myšlenka, na vnímatele, který má vjem. Existuje „já“, které myslí, „já“, které vnímá, a toto „já“ je také myšlenka. Bhagavánova rada byla zaměřit se na vnitřní pocit „já“ za účelem nalézt, čím skutečně je. Při sebedotazování se pokoušíte nalézt, kde tento pocit „já“ vyvstává, vrátit se zpět na to místo a zůstat tam. Není to pouze jednoduché pozorování, je to druh aktivního zkoumání, při kterém se člověk pokouší nalézt, jak tento pocit bytí individuální osoby vyvstává.

Můžete pátrat po původu tohoto „já“ formálním tázáním se sama sebe: „Kdo jsem já?“ nebo „Odkud toto „já“ vniká?“ Alternativně můžete zkoušet zůstat jako trvalý svědek tohoto vnitřního pocitu „já“. Oba tyto přístupy se dají považovat za sebedotazování. Nemusíte navrhovat odpovědi na tuto otázku, něco jako „já jsem si vědom“, protože každá odpověď, kterou si dáte, je spíše koncepční než zkušenostní. Jedinou správnou odpovědí je přímá zkušenost Já.

JD: To, co jste právě teď řekl, je naprosto jasné, ale je téměř nemožné toho dosáhnout. Zní to jednoduše, ale z vlastní zkušenosti vím, že je to velmi těžké.

DG: Vyžaduje to praxi a odevzdání. Musíte vydržet a nevzdát to. Praktikování pozvolna mění zvyky mysli. Pravidelným a neustálým prováděním této praxe přemístíte svou pozornost od povrchních proudů myšlenek na místo, kde se myšlenka sama začíná projevovat. Na tomto dalším místě začínáte zažívat mír a klid Já, a to vám dává podnět pokračovat.

Bhagaván měl pro tento proces vhodné přirovnání. Představte si, že máte býka, a toho držíte ve stáji. Necháte-li dveře otevřené, býk se zatoulá ven a hledá potravu. Možná, že ji nalezne, ale většinu času se bude dostávat do potíží, protože se bude pást na obdělávaných polích. Majitelé těchto polí ho budou odhánět holemi a házet po něm kamením, aby ho zahnali, ale on se bude znovu a znovu vracet a opakovaně trpět, protože nemá ani ponětí o hranicích polí. Je naprogramovaný pouze na nalezení potravy a nasycení se, kdykoliv ji nalezne.

Býk je mysl, stáj je Srdce, kde mysl vyvstává a kam se vrací, a pastva na polích představuje bolestivý zvyk mysli hledání potěšení ve vnějších objektech.

Bhagaván říkal, že většina technik kontroly mysli násilně omezuje býka v pohybu, ale nedělá nic s býkovou elementární touhou se toulat a dostávat se tím do potíží.

Můžete mysl trvale spoutat *džapou* či kontrolou dechu, ale když jsou tato omezení uvolněna, mysl se prostě opět zatoulá, dostane se do dalších potíží a opět trpí. Můžete býka připoutat, ale to se mu nelíbí. Nakonec to skončí ve zlém, vzpurný býk bude pravděpodobně hledat šanci, jak se na vás dopustit nějakého násilí.

Bhagaván připodobnil sebedotazování k držení otepi čerstvé trávy před nosem býka. Jakmile se býk přiblíží, pohybujete se směrem ke dveřím stáje a býk vás následuje. Zavedete ho zpět do stáje a on vás dobrovolně následuje, protože touží po potěšení ze spásání trávy, kterou držíte před ním. Jakmile je ve stáji, dovolíte mu se dostatečně nasytit píce, která je tam neustále připravena. Dveře od stáje zůstávají neustále otevřeny a býk může libovolně stáj kdykoliv opustit. Neexistuje žádný trest či omezování. Býk opakovaně vychází, protože je v přirozenosti těchto zvířat se při hledání potravy toulat. Kdykoliv vyjde ven, dostane tam bití za toulání se v zakázaných oblastech.

Kdykoliv zjistíte, že váš býk se zatoulal, přivedete ho toutéž technikou nazpět. Nepokoušejte se ho bít, abyste ho přinutili k poslušnosti, neboť vás může napadnout a nepokoušejte se problém vyřešit násilně tím, že ho zavřete.

Dříve či později i ten nejzatměnější býk pochopí, že ve stáji je stálá zásoba chutné píce, takže není třeba se toulat někde venku, protože to vždycky povede ke strastem a trestům. I když jsou dveře stáje vždy otevřené, býk nakonec zůstane vevnitř a bude se těšit z potravy, které je tam vždy k dispozici. To je sebedotazování.

Kdykoliv zjistíte, že mysl se toulá okolo ve vnějších objektech a smyslových vjemech, zaveďte ji zpět do její stáje, kterou je Srdce, zdroje, ze kterého povstává a kam se vrací. V tom místě si můžete užívat míru a blaženosti Já. Když se zatoulá ven, hledajíc

potěšení a štěstí, přivede jí to pouze do potíží, ale když zůstane v Srdci, bude si užívat míru a klidu. Nakonec, i když jsou dveře stále neustále otevřeny, zvolí si mysl sama zůstat doma a nebude se toulat okolo.

Bhagaván říkal, že cesta omezování je cestou jogínů. Jogíni se pokoušejí dosáhnout omezení donucením mysli, aby byla klidná. Sebedotazování poskytuje mysl volbu toulání se, kamkoli chce, a dosahuje úspěchu jemným přesvědčováním mysli, že bude vždy šťastnější, pokud zůstane doma.

JD: V okamžiku, kdy zjistíte, že je doma spousta trávy a proto není třeba se toulat, nazval byste to probuzením?

DG: Ne, nazval bych to pouze porozuměním.

JD: Je to pouze porozumění? Jistě, jakmile jste si uvědomil, že doma jsou hromady trávy, proč byste znovu vycházel ven?

DG: Názor, že je lepší zůstat doma, náleží do „já“, a to „já“ musí být odstraněno, než může dojít k uvědomění.

Pojďme v této analogii ještě chvíli pokračovat. Co chci teď říci, není část Bhagavánovy původní analogie, ale zahrnuje další části jeho učení.

Pro uvědomění, pro skutečné a trvalé probuzení, musí býk zemřít. Zatímco je naživu a zatímco jsou dveře stále otevřeny, existuje vždy možnost, že se zatoulá. Jestliže mysl zemře, nemůže být už nikdy vylákána ven. V uvědomění je mysl mrtvá. Není to stav, ve kterém mysl jednoduše zažívá mír Já.

Jde-li mysl dobrovolně do Srdce a zůstane tam a necítí jakékoliv nutkání znovu vyskočit ven, Já ji zničí a zůstane jen samotné Já.

Toto je klíčová část Bhagavánova učení: Já může zničit mysl pouze tehdy, nemá-li mysl již žádnou tendenci se dostat ven. Jsou-li tendence pohybu ven ještě stále přítomny, třebaže v latentní formě, bude mysl vždy příliš silná na to, aby ji Já kompletně rozpustilo.

To proto Bhagavánova cesta funguje a násilně omezující cesty nikoliv. Můžete držet mysl omezenou po desetiletí, ale takováto mysl nebude nikdy rozpuštěna v Já, protože touhy, tendence, *vásány* jsou stále přítomny. Nemohou se projevovat, ale jsou stále tady.

Nakonec je to milost síly Já, která odstraňuje poslední stopy bezžádostivé mysli. Mysl sama sebe odstranit nemůže, ale může sama sebe nabídnout Já jako oběť. V tomto finálním okamžiku je to síla Já, která vtáhne poslední zbytky mysli zpátky do sebe a kompletně je odstraní.

JD: Říkáte, že v uvědomění je mysl mrtvá. Lidé, kteří jsou osvícení, zjevně myslí, pamatují si atd., stejným způsobem jako ostatní lidé. Aby toto mohli dělat, musí přece mít mysl. Možná k ní nejsou připoutáni, ale mysl musí stále existovat, jinak by nemohli fungovat ve světě. Osoba, která by měla mrtvou mysl, by byla zombie.

DG: To je mylná představa většiny lidí, protože ti si nedovedou představit, jak může někdo fungovat, činit rozhodnutí, mluvit a tak podobně, aniž by měl mysl. Všechny tyto činnosti děláte myslí, nebo si to alespoň myslíte, takže když vidíte mudrce, který se ve světě chová normálně, automaticky předpokládáte, že veškeré své činnosti koordinuje rovněž entitou zvanou „mysl“.

Myslíte si, že jste osobou obývající tělo, takže když se podíváte na mudrce, automaticky předpokládáte, že on je rovněž osobou, která funguje prostřednictvím těla. Ale mudrc na sebe nenahlíží tímto způsobem. Ví, že Já existuje samo o sobě, že tělo se objevuje v Já a vykonává jisté činnosti. Ví, že všechny ty činnosti a slova, která vyvstávají v tomto těle, pocházejí ze samotného Já. Nedělá tu chybu, že by je přisuzoval nějaké imaginární přechodné entitě nazývané mysl. V tomto stavu bez mysli neorganizuje nikdo mentální informace, nikdo nerozhoduje, co bude následovat. Já většinou podněcuje tělo udělat či říci, co je třeba udělat a říci v daném okamžiku.

Je-li mysl pryč, zůstává pouze Já, ten, který rozhoduje budoucí průběh činností je pryč, vykonavatel činností je pryč, myslitel myšlenek je pryč, vnímatel vjemů je pryč. Zůstává pouze Já, a toto Já se stará o všechny věci, které musí tělo říci či udělat. Někdo, kdo je v tomto stavu stále, dělá vždy to nejvhodnější, říká vždy to nejvhodnější, protože všechna slova a veškeré činnosti pocházejí přímo od Já.

Bhagaván se jednou připodobnil k rádiu. I z něj vychází hlas a říká rozumné věci, které se zdají být produktem racionálních, promyšlených úvah, ale rozeberete-li rádio, nenajdete v něm nikoho, kdo by myslel a rozhodoval.

Nasloucháte-li mudrci jako byl Bhagaván, nenasloucháte slovům, která vycházejí z mysli, nasloucháte slovům, která pocházejí přímo z Já. Ve svých písemných dílech používá Bhagaván termín *manonasa* k tomu, aby popsal stav osvobození. To znamená, zcela jednoznačně, „zničená mysl“.

Mysl, podle Bhagavána, je pouze špatnou představou, chybnou domněnkou. Vzniká, když si myšlenka „já“, vědomí individuality, nárokuje vlastnictví všech myšlenek a vjemů, které náležejících mozgovým procesům Když k tomu dojde, skončíte s myslí, která říká: „jsem šťastná“ nebo „mám problém“ nebo „vidím támhle ten strom“.

Když je mysl pomocí sebedotazování rozpuštěna ve svém zdroji, nastane pochopení, že mysl nikdy skutečně neexistovala, že to byla pouze nesprávná představa, které člověk věřil jednoduše proto, že její pravá podstata a původ nebyly nikdy správně prozkoumány. Bhagaván občas přirovnával mysl k nevítanému hostu na svatbě, který dělá potíže a uniká proto, že strana nevěsty si myslí, že patří ke straně ženicha a opačně. Mysl nenáleží ani Já ani tělu. Je to pouze vetřelec, který působí potíže, protože jsme si nikdy nedali tu práci zjistit, odkud pochází. Když toto pátrání provedeme, mysl, stejně jako nevítaný svatební host se pouze rozplyne a zmizí.

Uvedu vám krásný příklad, jak hovořil Bhagaván. Je to ze třetí části „The Power of the Presence“. Napsal ho G. V. Subbaramayya, stoupenec, který byl v těsném kontaktu s Bhagavánem. Velmi dobře ilustruje mé teze, že slova mudrce pocházejí z Já, ne z mysli:

Způsob mluvy Šrí Bhagavána byl sám o sobě unikátní. Jeho normálním stavem bylo ticho. Hovořil velmi málo, příležitostní návštěvníci, kteří ho spatřili pouze krátce, se divili, zda vůbec kdy mluví. Klást mu otázky a dostat odpovědi bylo uměním samo o sobě, které vyžadovalo neobyčejný výcvik v sebekontrolě. Upřímné pochybování, seriózní otázka, která mu byla položena, byla vždy zodpovězena, ačkoliv občas bylo samo jeho ticho tou nejlepší odpovědí na jednotlivé otázky. Tazatel musel být schopen trpělivě čekat. Abyste měl maximální šanci na obdržení dobré odpovědi, musel jste položit svou otázku jednoduše a rychle. Potom jste musel zůstat tichý a pozorný. Šrí Bhagaván si ponechal nějaký čas a potom začal pomalu a váhavě hovořit. Jak jeho řeč pokračovala, získávala na hybnosti. Bylo to jako

mrhnutí, které nakonec zesílilo v liják. Někdy mohlo pokračovat i hodiny, s publikem zcela fascinovaným. Ale po dobu řeči jste musel zůstat zcela tichý a neskákat mu do řeči dalšími otázkami. Jakékoliv přerušení z vaší strany přetrhlo nit jeho projevu a on najednou pokračoval tichem. Nikdy nikomu neskákal do řeči, ani se s nikým nehádal. Faktem bylo, že to, co říkal, nebylo pohledem ani názorem, ale přímou emanací světla, které bylo manifestováno slovy tak, aby rozptýlilo temnotu nevědomosti. Celým účelem jeho odpovědi bylo vás obrátit dovnitř, ukázat vám světlo pravdy uvnitř vás samotných.

JD: Můžeme se vrátit zpět k přirovnání býka, který musí být nalákán zpět do své stáje? Vypadá to že býk, který představuje mysl, musí zemřít. Když mysl zemře, může to být považováno za plné probuzení? Je zde rozdíl mezi probuzením a osvícením? Samozřejmě jde pouze o slova, ale jsou to dva různé stavy?

DG: Já je vždy stejné. Já, které si je vědomé Já, je vždy stejné. Různé úrovně zkušeností náležejí mysli, ne Já.

Mysl může být přechodně uvedena do klidu tím, že bude nahrazena tím, co vypadá jako přímá zkušenost Já. Přesto to není stav *sahadža*, trvalý přirozený stav, ve kterém se mysl již nikdy nevynoří. Tyto přechodné stavy jsou velmi jemnými zkušenostmi mysli. Je zažívána blaženost a mír Já, avšak jsou zažívána prostřednictvím „já“, které ještě nebylo zcela odstraněno.

Například zažívám bytí v této místnosti. Medituji na ně prostřednictvím svých smyslů, své zkušenosti, své paměti. Když se „já“ vrací zpět do Srdce a zůstane tiché, bez vyvstávání, pak v tom stavu zažívá vyzařování Já; klid, mír, blaženost.

Stále je to zážitek, a jako takový to není osvícení. To není plné vědomí Já. Toto plné vědomí existuje pouze tehdy, když tam není žádné „já“, které medituje. Zkušenosti Já, které nastávají, i když „já“ stále existuje, je možno považovat za „ukázku nastávajících atrakcí“, něco jako ukázky z filmů na příští týden, ale není to konečný, nezvratný stav. Přicházejí a odcházejí, a když odejdou, mysl se vrací se vši svou obvyklou nepříjemnou rázností.

JD: Jak je možno pokročit od těchto přechodných zkušeností ke zkušenosti trvalé? Postačuje jen pokračovat nebo je nezbytná milost?

DG: Rád bych se v tomto bodu vrátil k Lakšmanovi Svámímu. Zmínil jsem se o něm dříve jako o příkladu někoho, kdo si uvědomil Já v přítomnosti Bhagavána praktikováním sebedotazování. Takže nyní se setkáváme s expertem; s někým, kdo ví, o čem mluví.

Lakšmana Svámí má v tomto bodu zcela jasno. Říká, že stoupenci mohou svým vlastním úsilím dosáhnout toho, co nazývá „bezusilovný stav bez myšlenek“. To je to, kam až můžete dojít sami o sobě. V tomto stavu už nejsou žádné myšlenky, nevyvstávají touhy či vzpomínky. Nejsou potlačeny; jednoduše již nevyvstávají, aby upoutaly vaši pozornost.

Lakšmana Svámí říká, že pokud tohoto stavu dosáhnete svou vlastní intenzivní snahou a potom jdete a posadíte se v přítomnosti realizované bytosti, síla Já vrátí zbytky „já“ zpět do svého zdroje, kde „já“ zemře a nikdy více nevyvstane. To je kompletní a plné uvědomění. To je role Gurua, který je ztotožněný s vnitřním Já: vtáhnout beztoužebnou mysl zpět do Srdce a tam ji kompletně zničit.

Jak jsem uvedl dříve, nedorazí k tomu, pokud jsou touhy a sklony mysli stále latentní. Všechny musí zmizet, dříve než může být dosaženo tohoto finálního aktu uskutečnění. Žák sám musí odstranit všechny nepotřebný balast ze svého mentálního podkroví a také musí být ve stavu, kde již neexistuje žádná touha dodat ještě něco dalšího. Guru za něj tuto práci udělat nemůže; žák ji musí udělat sám. Když je toho dosaženo, síla Já uvnitř, vnitřní Guru, dílo dokončí.

JD: Oba dva jsme zažili zkušenost pobytu v blízkosti Papažiho a oba jsme ho slyšeli říkat lidem: „Máte to!“ Mínil tím první, dočasný stav nebo druhý stav, ten nevratný?

DG: Řekl bych téměř vždy ten první. Jeho specifickou praxí, jeho sklonem, jeho schopností bylo vytáhnout z pod vás kompletně mentální židli. Tak nějak okamžitě vás oddělil od nástavby, infrastruktury mysli, a vy jste spadl – žbluňk! – přímo do Já. A okamžitě jste si pomyslel: „To je skvělé! To je úžasné! Jsem osvícený!“

Měl ten úžasný talent, tuto sílu, schopnost dotknout se ve vás skutečnosti Já. Bylo to zcela spontánní, protože po většinu doby si nebyl vůbec vědom toho, že to dělá. V jeho přítomnosti lidé tak nějak ztráceli smysl fungování prostřednictvím individuálního „já“. Když se tak stalo, byl jste zcela ponořen v pocitu, znalosti bytí Já. Přesto to nevydrželo z důvodů, které jsem již uvedl. Pokud neodstraníme všechno harampádí ze svého mentálního podkroví, tyto zkušenosti jsou pouze dočasné. Dříve či později se mysl opět vynoří a tato vyjevená zkušenost Já se vytratí. Může to trvat deset dní, deset týdnů, deset měsíců či dokonce roky, ale pak to bude pryč a zůstanou pouze vzpomínky.

JD: Znamená to, že ten druhý stav je velmi, velmi, velmi zřídka?

DG: Krišna v *Bhagavadgítě* říká: „V každém z tisíce lidí je jeden skutečně opravdový a z každého tisíce opravdových lidí mě pouze jeden zná takového, jaký skutečně jsem.“

To je jeden z miliónu a já si myslím, že je to velmi velkorysý odhad. Osobně si myslím, že je jich mnohem méně.

JD: To nás přivádí k tématu vaší poslední série knih. V těchto knihách jste si vybral lidi, kteří byli Bhagavanovi blízcí. Podle všeho jste si vybral lidi, o kterých jste byl přesvědčen, že dosáhli tohoto konečného stavu.

DG: Ne, to vůbec nebylo kritériem. Nejdřív bylo mým cílem napsal o okruhu stoupenců Bhagavána, o kterých se nikdy předtím v angličtině nepsalo. Neposuzoval jsem jejich duchovní zralost či schopnosti. Mým kritériem výběru bylo: „Bylo to již dříve v angličtině publikováno, a pokud ne, je to zajímavé natolik, aby se to stálo za vydání nyní?“.

JD: Takže v knize jste nikdy nenaznačoval, že dosáhli toho či onoho stavu?

DG: Nechal jsem lidi, ať mluví sami za sebe.

Na příklad druhá kapitola *The Power of the Presence* je o muži jménem Sivaprakasam Pillai, který s Bhagavánem strávil padesát let. Již jsem se o něm zmiňoval, byl to ten člověk, který zapisoval odpovědi Bhagavána psané do písku v roce 1901. Na

mnoha místech této kapitoly lamentuje: „Promarnil jsem svůj život“, „jsem horší než pes“, „seděl jsem tam mnoho let, aniž bych učinil jakýkoliv pokrok“.

JD: Ale ten člověk to možná v tom období měl, i když si myslí, že ne.

DG: Ve dnech Bhagavána se denně prozpěvovaly tamilské verše stoupenců. Byl to pevně stanovený výběr materiálu, jehož projití trvalo patnáct dní. Verše Sivaprakasamy Pillaie byly částí tohoto cyklu. Každých patnáct dní seděli stoupenci před Bhagavánem a zpívali: „Jsem horší než pes“ atd.

Někdo se Bhagavána zeptal: „Tento muž byl patnáct let zde a je stále v tomto stavu. Jaká je v tom naděje pro nás?“

Bhagaván odpověděl: „Je to jeho způsob, jak mě velebit.“

Když Sivaprakasam Pillai zemřel, Bhagaván poznamenal: „Sivaprakasam se stal světlem Šivy“.

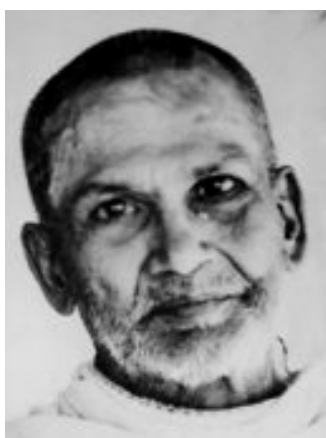
Prakasam znamená „světlo“, takže to byla narážka na jeho jméno.

JD: To naznačuje, že dosáhl toho druhého, konečného stavu.

DG: Bhagaván sám dal veřejně „osvědčení o osvícení“ pouze své matce a krávkě Lakšmí. Nepřímo poskytl náznaky, že i další lidé dosáhli tohoto stavu, ale nikdy je nejmenoval. Jmenoval pouze první dvě poté, co zemřely.

JD: Zkusím položit otázku trochu jinak. V kolektivním vědomí ášramu a lidí, kteří jsou s ním spojováni, jsou tam jistí lidé, se kterými tak nějak všichni souhlasí? Jsou tam lidé, které všichni přijímají za osvícené, i když Bhagaván veřejně neoznámil jejich stav?

DG: S ničím takovým nebudou všichni souhlasit nikdy, ale pravděpodobně nejvíce uctívaným byl Muruganar. Ten je jasným kandidátem, protože již od dvacátých let 19. století psal tamilsky poezii, ve které hovořil o svém vlastním uvědomění. Napsal více než dvacet tisíc veršů a ve většině z nich oznamoval své osvícení. Mnoho z nich bylo publikováno za Bhagavánova života a Bhagaván neučinil žádný pokus popřít, že by to nebyla pravda. Bhagaván často četl z těchto knih výňatky, a to přesvědčilo mnoho lidí o tom, že obsah musí být pravdivý.

Muruganar

JD: Jsou ještě jiní kandidáti, které Bhagaván zjevně potvrdil?

DG: Existují velmi zajímavá „zadní vrátka“. Oběma, jeho matce i krávkě Lakšmí byly věnovány tradiční pohřební rituály, které jsou vyhrazeny podle starodávných tamilských písem osvíceným bytostem. V průběhu Bhagavánova života byl tímto způsobem pohřben pouze jediný stoupenec, muslim jménem Mastan, který zemřel v roce 1931. Ten je relativně neznámý, ale když zemřel, Bhagaván ihned poslal Kunju Svámího do jeho vesnice, která je vzdálena asi čtyřicet mil, s instrukcemi postavit stejný typ svatyně, jaký nechal postavit, když zemřela jeho matka.

To bych považoval za velmi silné, ač nepřímé potvrzení stavu tohoto muže.

Mastan

JD: V dnešní době existuje mnoho lidí, kteří cestují po celém světě a pořádají satsangy. Mnozí z nich sami sebe umisťují do Bhagavánovy linie. Chtěl byste k tomu něco říci?

DG: Tak především Bhagaván nikdy nikoho nepověřil tím, aby učil, takže kdokoliv, kdo tvrdí, že má Bhagavánovo povolení učit, neříká pravdu. Lidé mohou tvrdit, že náležejí do linie Ramany Mahárišiho, což znamená, že Bhagaván je jejich Guru či Guru jejich Gurua. Nemyslím si však, že to dává lidem pravomoc učit. Pravomoc učit můžete dostat od někoho, kdo si uvědomil Já, a tedy pochází přímo od Já samého. Byla to síla Já, která dala samotnému Bhagavánovi pravomoc hovořit a učit. Žádný lidský učitel mu tu pravomoc nedal.

Papadží říkal: „Jste-li předurčen stát se Guruem, Já uvnitř vám dá sílu tu práci konat. Tato pravomoc nemůže přijít z jiného místa či od nikoho jiného.“ Papadží mi jednou řekl, že Arunácala dala Bhagavánovi sílu a pravomoc být *Sadguruem*. Myslím, že většina lidí s tím souhlasí.

Bhagaván nebyl nikdy pověřen učit lidským Guruem, protože žádného neměl. Ve skutečnosti si nemyslím, že Bhagaván nějak zvlášť toužil po tom být učitelem. V jeho ranných letech na hoře se třikrát pokoušel utéci od svých stoupenců, ale nikdy se nedostal moc daleko, protože byl velmi omezován svou láskou k Arunácale. Je tam velké omezení v tom, jak dobře se můžete schovat na Arunácale. Chcete-li utéci do Himalájí, tak to není

problém, ale budete-li přeskakovat ze skály na skálu v Tiruvannamalai, lidé vás dříve či později chytí. Po třetím nezdařeném pokusu si Bhagaván uvědomil, že je jeho určením mít kolem sebe lidi a učit je.

JD: Můžeme se vrátit zpět k příběhu Bhagavánova života? Byl jsem velmi zasažen příběhy z jeho posledních dní. Měl malý nádor na paži, který by mohl být snadno vyléčen pomocí západní medicíny, ale on se o ní nikdy příliš nestaral.

DG: Ale jemu se dostávalo té nejlepší západní lékařské péče. Prodělal čtyři operace, které byly všechny provedeny těmi nejkompetentnějšími chirurgy, ale byl to maligní nádor, který se vracel. Jediná věc, která by ho vyléčila, byla amputace. On ale odmítl si paži nechat amputovat.

Přesto byste neměl byste získat dojem, že chtěl všechny ty léčby. Kdykoliv se ho ptali, co by bylo třeba udělat, jeho odpověď bylo: „Nechte přírodu, ať si poradí.“

Lékaři byli přivedeni představenými ášramu a stoupenci, kteří ho nemohli vidět trpět. Bhagaván přijal veškeré léčení ne proto, že by měl pocit, že potřebuje vyléčení, ale protože různé léčby byly nabídnuty jako výrazy oddanosti. Alopaté, homeopaté, ajurvédští lékaři, experti na přírodní léčbu a bylinkáři, ti všichni přicházeli a on přijímal všechno jejich léčení. Ve skutečnosti se příliš nezajímal o to, zda mají či nemají úspěch, protože v něm nezůstalo nic, co by mohlo říci: „Chci, aby se to stalo,“ či „tohle nechci.“ Nechal každého, jednoho po druhém, aby si hrál s jeho tělem. Nechal chirurgy, aby ho operovali, nechal bylinkáře přikládat obklady.

*Bhagaván s obvazem
v místnosti nirvány*

JD: V jistém smyslu žil stejně celý svůj život. V zásadě nechal celý svůj život, aby se stal.

DG: Ano. Pravděpodobně věděl lépe než lékaři, co mu pomůže a co ne, ale nevměšoval se. Nechal je dělat co chtěli. Existuje jeden příběh z jeho posledních dní, který mám opravdu rád. Jakýsi vesnický bylinkář šel okolo, udělal odvar z listů a dal mu ho na paži. Výkonní alopaté byli zděšeni. Mysleli si, že ztrácejí drahocenný čas, zatímco ten svazek

listí zůstává omotaný kolem Bhagavánovy paže. Nakonec se spolčili a stěžovali si u manažera ášramu. Požadovali, aby byl obklad odstraněn a oni se mohli opět pustit do díla se svými skalpely. I když Bhagaván souhlasil s tím, že si nechá dát obklad, akceptoval i rozhodnutí, aby se sundal.

Již jsem řekl, že Bhagaván neměl rád, když se plýtvalo čímkoliv. Sundal si obklad a dal ho na krk komusi, kdo tam měl rakovinný nádor a řekl: „Dobře, uvidíme, jestli ti to pomůže.“

Dané osobě se udělalo lépe a Bhagaván zemřel.

JD: Svým způsobem byl celý jeho život živoucím příkladem absolutního odevzdání se „životu jdoucímu svým směrem“. Připadá mi, že to je zjištění, které není tak úplně známé, protože s jeho jménem je spojováno především „sebedotazování“.

DG: Myslím, že klíčem k porozumění Bhagavánovu chování je sanskrtský výraz *sankalpa*, což znamená „vůle“ či „úmysl“. Znamená rozhodnutí dodržovat specifický způsob jednání či rozhodnutí něco udělat. To je *sankalpa*. Bhagaván říkal, že to je to, čím se liší osvícená bytost od neosvícené.

Říkal, že neosvícení lidé jsou vždy plní *sankalp*, plní rozhodnutí o tom, co budou dělat dál: jak si naplánují své životy; jak budou měnit stávající okolnosti, aby v blízké či vzdálenější budoucnosti získali co nejvíc.

Bhagaván trval na tom, že pravý *džňáni* nemá žádnou touhu jakkoli vykonávat cokoli na tomto světě. Nevyvstává v něm nic, co by říkalo: „Musím udělat tohle, musím být takovýhle.“

Název mé knihy *The Power of the Presence (Síla přítomnosti)* ve skutečnosti pochází z odpovědi na toto téma. Přečtu vám, co jsem napsal:

Narayana Iyer měl jednou nanejvýš poučnou výměnu názorů s Bhagavánem na toto téma, výměnu názorů, která přinesla unikátní vhled do způsobu, jakým funguje síla *džňániho*.

‘Jednoho dne, když jsem seděl po boku Bhagavána, cítil jsem se tak bídne, že jsem mu položil následující otázku: „Je *sankalpa džňániho* neschopná odvrátit osud od stoupců?“

Bhagaván se usmál a řekl: „Má *džňáni* vůbec nějakou *sankalpu*? *Džívanmukta* (osvobozená bytost) nemůže mít vůbec žádné *sankalpy*. To prostě není možné.“

Já jsem pokračoval: „Jaký je potom osud nás, kteří se k vám modlíme, abychom získali vaše požehnání a ochranu? Nepřinese nám prospěch či spásu, budeme-li sedět před vámi či chodit za vámi?“

Bhagaván se ke mně laskavě obrátil a řekl: „Špatná karma osoby bude podstatně zredukována, zatímco osoba přebývá v přítomnosti *džňániho*. *Džňáni* nemá *sankalpy*, ale jeho *sannidhi* (přítomnost) je nejmohutnější silou. Nemusí mít *sankalpu*, ale vládnoucí přítomnost, ta nejmohutnější síla, dokáže činit zázraky: zachraňuje duše, přináší mír myslí, zralým duším přináší dokonce vysvobození. Na vaše modlitby neodpovídá, ale absorbuje je svou přítomností. Jeho přítomnost vás zachraňuje, chrání před karmou a přináší vám spásu, má-li tomu tak být, (ale) mimoděk. *Džňáni* zachraňuje stoupence, ale ne *sankalpou*, která v něm nevzniká, pouze jeho vládnoucí přítomností, jeho *sannidhi*.“

JD: To je to, co Dalailáma a buddhisté nazývají „soucitem“?

DG: O buddhismu toho nevím dost, abych to mohl komentovat.

„Žádné *sankalpy*“ znamená, že v osvícené bytosti nejsou žádné pocity či myšlenky jako: „musím pomoci této osobě“, „tato osoba potřebuje pomoc“, nebo „tuto situaci je třeba změnit“. Všechno je naprosto v pořádku tak, jak to je. Pro život v tomto stavu se nějak vytváří energie, přítomnost, která se stará o všechny vyvstávající problémy.

Je to jako stůl ve vnějším úřadu. Všechny přicházející požadavky jsou vyřízeny ve vnějším úřadu, a to velmi efektivně. Dveře do vnitřního úřadu jsou zavřeny, za nimi sedí u svého stolu *džňáni* a celý den nedělá naprosto nic. Avšak jeho setrváváním ve svém přirozeném stavu se vytváří energie, která se nějakým způsobem podílí na přicházejících požadavcích. *Džňani* musí zůstat tam v tom vnitřním úřadu a být sám sebou, protože kdyby tam nebyl, vnější úřad by nebyl vůbec schopen fungovat.

JD: To by posilovalo starodávnou představu, že je třeba jít a přebývat v přítomnosti osvícené bytosti.

DG: Souhlasím, ale najít takové lidi je velmi těžké. Podle mého názoru je jich velmi málo.

JD: Myslím, že váš názor má jisté oprávnění, protože zde žijete již asi dvacet let.

DG: Pětadvacet let.

JD: Za těch pětadvacet let jste se setkal s mnoha lidmi, kteří pobývali s Bhagavánem. Máte neobvyklý, analytický způsob nahlížení na věci; prováděl jste zde svou vlastní praxi a pomáhal jste několika učitelům v této linii. To by mělo být dost na to, abyste měl jisté oprávnění o těchto věcech hovořit.

DG: Mám jisté názory, ale nejsem žádná autorita. Nepokoušejte se mě do nějaké napasovat. Můžete najít mnoho lidí, kteří zde byli pětadvacet let či více, a žádný z nich se mnou nesouhlasí. Klidně za nimi můžete jít, naslouchat jim a věřit všemu, co řeknou.

JD: Je ještě něco, co byste rád řekl a co by nějak shrnulo, o čem jsme tady hovořili?

DG: Naleznete učitele, jehož mysl je mrtvá a pobývejte co možná nejvíce v jeho či její přítomnosti. To je má rada každému, kdo má vážný zájem o osvícení.

JD: To je zajímavé. V Rišikéši jsme se setkali s učitelem, který v zásadě řekl totéž. Řekl: „Musíte si najít Gurua“.

DG: Existuje určitý limit, kterého můžete dosáhnout sám. Sezení v přítomnosti pravého Gurua je vždy mnohem lepší než meditovat sám. Neříkám, že meditovat sám nemá smysl. Intenzivní meditace vyčistí mysl a přivede vás ke kompetentnímu Guruovi, ale přebývat s Guruem je jako jet na kole z kopce namísto šlapání do kopce.

Papadží měl zajímavou poznámku. Řekl, že budete-li medítovat dostatečně intenzivně, nasbíráte dostatek *punjas*, což jsou jakési duchovní body za snahu, které vám zajistí právo přebývat v přítomnosti realizované bytosti. Přesto říkal, že jakmile jste se jednou dostal do přítomnosti realizované bytosti, je mnohem produktivnější sedět v klidu a nevyvíjet vůbec žádnou snahu. Přebýváte-li v přítomnosti takovéto bytosti, je to síla Já, která vychází z této bytosti a jejím prostřednictvím a která posouvá váš vývoj dále, tedy ne něco, co tam děláte sami.

Myslím, že Bhagaván by s tímto souhlasil. Jednou řekl jednomu ze stoupenců: „Vy pouze setrvávejte v klidu. Bhagaván udělá zbytek.“

JD: Děkuji.

